

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В.о. завідувача випускової кафедри
_____ Л.Г. Буданова
«_____» _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: АВТОБІОГРАФІЗМ У ЛІТЕРАТУРІ NON-FICTION (НА МАТЕРІАЛІ
АВТОБІОГРАФІЙ РІЧАРДА ФЕЙНМАНА «ТА ВИ ЖАРТУЄТЕ,
МІСТЕРЕ ФЕЙНМАН!» ТА МЕЙ МАСК «ЖІНКА, ЯКА МАЄ ПЛАН»)**

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» КРИВЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент СІТКО АЛЛА ВАСИЛІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2022

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні підвалини дослідження автобіографізму в літературі non-fiction.....	8
1.1. Сутність терміносистеми жанру автобіографії в літературі non-fiction....	8
1.2. Автобіографізм як складова формування суб'єктивної правди автора....	19
1.3. Специфіка відтворення автобіографічних спогадів.....	23
Розділ 2. Методологія дослідження відтворення тем спогадів на матеріалі автобіографій.....	28
2.1. Методика аналізу способів репрезентації тем спогадів.....	28
2.2. Етапи та методи дослідження автобіографічних спогадів	30
Розділ 3. Реалізація тем спогадів автобіографій Річарда Фейнмана та Мей Маск	37
3.1. Специфіка відтворення автобіографізму через тематичне розгалуження англомовного літературного автобіографічного твору.....	37
3.3.1 Тематика спогадів в автобіографії Мей Маск.....	38
3.3.2 Тематика спогадів в автобіографії Річарда Фейнмана.....	49
3.2. Відтворення тем спогадів на лексичному рівні.....	58
3.3. Передача тем спогадів автора в автобіографіях Річарда Фейнмана та Мей Маск на граматичному рівні.....	70
Висновки	77
Список використаних джерел	81
Додатки	91
Додаток А.....	91
Додаток Б.....	94
Додаток В.....	97
Додаток Г.....	100
Додаток Д.....	102
Додаток Е.....	104

ВСТУП

Магістерська робота вміщує першочерговий розгляд автобіографізму як ключового засобу формування тем спогадів у творах Мей Маск «Жінка, яка має план» та Річарда Фейнмана «Та ви жартуєте, містере Фейнман!», а також їх перекладів українською мовою. У роботі було проаналізовано теоретичний матеріал, розглянуто наукові статті, дисертації попередників, також був здійснений аналіз лексичних та граматичних особливостей відтворення тем спогадів автора-жінки та автора-чоловіка та було виокремлено ізоморфні та аломорфні риси, за допомогою яких автори описували свої спогади. Таким чином виявилось можливим проаналізувати специфіку творення спогадів авторів в автобіографічних творах. Важливим етапом також був аналіз перекладів і основним завданням було визначити, чи вдалося перекладачу передати автобіографізм літератури нон-фікшн мовою перекладу.

Останнім часом зростає зацікавленість вчених до аналізу такого жанру як автобіографія. Було досліджено роботи європейських, західних та вітчизняних науковців: Ф. Лежен, Ж. Гусдорф, А. Цяпа, Г. Шевців, Т. Босунівська, Н. Колошук, О. Галич, А. Цяпа, І. Акіншина, І. Василенко, В. Галич, Г. Грегуль, І. Данильченко, О. Дацюк, В. Здоровеги, Н. Ігнатів, М. Коцюбинський, В. Кузьменко, Б. Мельничук, Г. Сиваченко та інші. Українські дослідники автобіографії мають компенсувати невивченість жанру також апробацією і створенням нової термінології, при яких їм найперше варто абстрагуватися від традиційних, часто анахронічних ієрархій, і розпочати тлумачити автобіографічний текст так творчо, як роблять це самі автобіографи. Бо якщо ідеальна теорія роману мала б мати форму роману, то й дослідження автобіографії могло б відзначатися у певному розумінні автобіографічними рисами [102].

Автобіографія займає визначне місце у світовій літературі та культурі. Її історична роль полягає у втіленні західного типу світогляду, що схильний до ретроспективного самопоглядання / переосмислення особистості. Її сучасна роль визначається доступністю жанру широким масам читачів: від пересічного читача до письменника.

Читати автобіографію актуально: достовірний досвід літературних знаменитостей обіцяє розкрити таємниці макро- та мікросмосу. Писати автобіографію престижно й авторитетно; вдаючись до схематичного наслідування жанру, перевагами престижу й авторитету автобіографії починають все більше користуватися автори позалітературного походження. Читати автобіографію легко: вона пропонує відкритість (у розумінні лінійності) тексту, майже забуту в добу експериментів постмодернізму. Але водночас і сама автобіографія є експериментом — її елемент конструкції прагне перетворити беззаперечність фактів життя у його безвиняткову впорядкованість [59, с. 3].

Для нас було важливим розглянути термінологічний апарат автобіографії засобами української мови, оскільки «недослідженість автобіографічного жанру, зокрема в українському літературознавстві, побутує на тлі його термінологічної примітивності» [102]. Теоретична парадигма західних досліджень літератури non-fiction є доволі розгалуженою, в той час як в українському літературознавстві вчені не дійшли спільної думки визначення, наприклад, такого терміну як “non fiction”. Також в українській мові не існує точної класифікаційної системи термінів, які тісно пов’язані з жанром автобіографії, тому ми вважаємо, що цей напрямок є дуже актуальним в українському лінгвістичному перекладознавстві. Ми уточнили термінологічний апарат, який стосуються нашого дослідження. Зокрема, уточнили різницю між автобіографією та автобіографізмом, дали визначення такому поняття як спогади. Будучи унікальним методом самопізнання через спогад, автобіографія являє собою фікцію, засновану на документальності. З’ясувати межу поміж прожитим і продуманим, поміж фактом і смислом — ось що переймає дослідників літератури, які лиш у другій половині ХХ століття відкривають автобіографію як предмет [59, с. 3].

Актуальність нашого дослідження визначається, насамперед, потребою ґрунтовного аналізу лексико-граматичних засобів автобіографічних творів, які визначають особливості відтворення тем спогадів авторів. Також важливо дослідити адекватність передачі змісту автобіографізму мовою перекладу.

Метою дипломної роботи є аналіз теоретичних засад автобіографізму у літературі non-fiction, визначення тем спогадів автобіографічних твору а також аналіз мовних засобів реалізації тем спогадів в автобіографічному творі на лексичному та граматичному рівнях.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення наступних **завдань**:

1. Обґрунтувати теоретичні та методологічні засади дослідження проблеми автобіографізму у літературі non-fiction та дати визначення поняттям, які стосуються нашої роботи (автобіографізм, автобіографія, література non-fiction (документалістика), мемуари, щоденник, спогади).

2. Визначити теми спогадів автобіографічних літературних творів Мей Маск і Річарда Фейнмана та виокремити топікальні контексти як ключові фрагменти змістово-сміислової організації літературного автобіографічного твору.

3. Проаналізувати мовні засоби відтворення тем спогадів на лексичному та граматичному рівнях.

4. Проаналізувати переклади автобіографічних літературних творів та визначити рівень адекватності передачі змісту літературного автобіографічного твору.

Об'єктом дослідження виступає автобіографізм як ключовий засіб формування тем спогадів у творах Мей Маск «Жінка, яка має план» та Річарда Фейнмана «Та ви жартуєте, містере Фейнман!».

Предметом дослідження є особливості відтворення тем спогадів автобіографічних літературних творів автора-жінки та автора-чоловіка.

У дослідженні можемо виокремити значну кількість **методів**, а саме загальнонаукових методів (*спостереження, опис, індукція, дедуція*), емпірико-теоретичних методів (*аналіз, синтез*). У аналізі літературного автобіографічного твору вживаються методи *лінгвокультурологічного і культурно-історичного* аналізу – для характеристики ситуації, у якій був написаний літературний автобіографічний твір, *інтерпретаційно-текстового* аналізу – для виокремлення із досліджуваних літературних автобіографічних творів топікальних контекстів, *контекстуального*

аналізу – для визначення тематики автобіографічних спогадів, а також *біографічний* метод і метод *деконструктивізму* – для встановлення ідентичності автора в літературному автобіографічному творі. Також ми використали *дескриптивний* аналіз – для виокремлення й опису мовних засобів змістового наповнення топікальних контекстів, *порівняльно-перекладознавчого* аналізу – для зіставлення аналізованого матеріалу в літературних автобіографічних творах.

Матеріалом дослідження стали автобіографії Річарда Фейнмана «Та ви жартуєте, містере Фейнман!» та Мей Маск «Жінка, яка має план». А також їхні переклади українською мовою, виконані Анною Цвірою та Миколою Климчуком.

Наукова новизна отриманих результатів. Нами було вперше проаналізовано літературні автобіографічні твори Річарда Фейнмана та Мей Маск. Також ми вперше проаналізували особливості відтворення тем спогадів на лексичному та граматичному рівнях. Ми також довели, що риси, які вважаються стереотипно жіночими, можуть бути притаманними і чоловічому літературному автобіографічному твору та навпаки, а також ці риси можуть комбінуватися між собою.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що представлений матеріал може бути використаний викладачами та студентами на практичних та теоретичних заняттях із редагування перекладу, порівняльної стилістики української та англійської мов і теорій та практики перекладу.

Апробація отриманих результатів роботи основних положень і висновків дослідження здійснювалась шляхом доповіді «Відтворення стилістично маркованої лексики у літературі жанру non-fiction» на IV Міжнародній науковій науково-практичній конференції «GLOBALIZATION OF SCIENTIFIC KNOWLEDGES» (28.10.2022; Вінниця, Україна – Відень, Австрія).

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, що включені до дипломної роботи були оприлюднені на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика», що відбулася 5-6 квітня 2019 року на кафедрі англійської філології і перекладу Факультету

лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Публікації. Результати даного дослідження опубліковані в збірнику матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика»: Набігуз А., Сітко А. Використання комплексного підходу до художнього перекладу. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. К.: Аграр Медіа Груп, 2019. С. 33-40.*; у збірнику матеріалів Міжнародної науково-практ. конференції «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури»: Набігуз А.Ю. Особливості кольоропозначень у художній літературі. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 12–13 квітня. Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2019. С. 35-40.*

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ДОСЛІДЖЕННЯ АВТОБІОГРАФІЗМУ В ЛІТЕРАТУРІ NON-FICTION

1.1. Сутність терміносистеми жанру автобіографії в літературі non-fiction

Сплеск не-фіктивної (non-fiction) літератури відбувся на початку ХХ століття. Дослідники пов'язували цей феномен із кризою роману, вперше оголошеною іспанським мислителем минулого століття Хосе Ортега-і-Гассетом у статті «Думки про роман» (1930). Звуження кількості нових тем у літературі супроводжувалось ростом потреби в «новітніх». Література переставала відповідати духу часу, таким чином на зміну традиційному роману прийшов твір майбутнього, головні риси якого – позасюжетність і психологізм, що дає можливість автору виступити на перший план, висловити думки та переживання у відносно сталій формі. Другу хвилю розквіту non-fiction спостерігаємо на межі ХХ-ХХІ ст. [7, с. 57-58].

Більшість досліджень non-fiction, представлених поважними працями вчених – філософів, істориків, культурологів, філологів, таких як Емануель Левінас, Ганна Арендт, Мішель Фуко, Ролан Барт, Цветан Тодоров, Сьюзен Зонтаг та ін. пояснюють посилення документалістики зі зручністю використання, адже вона частково виконує естетичну функцію, але обіймає ще цілу низку інших: інформаційну, гносеологічну, аналітичну, психологічну, дозволяючи читачеві в умовах стрімкого науково-технічного прогресу отримувати нову інформацію в зручній для сприймання формі, вибудовуючи розуміння не тільки видимих, а й прихованих процесів, спонукаючи реципієнта до аналізу дійсності й одночасно зміцнюючи довіру до автора, який всі реальні події відтворює крізь призму свого образного світосприйняття, одночасно отримуючи можливість психологічного розвантаження [31, с. 251]

Під поняттям «нефіктивна, або нефікційна література» Т. Черкашина розуміє фактографічні, власне документальні й художньо-документальні твори, в яких ступінь достовірності описаних подій, що мали місце насправді, переважає над ступенем

вигадки й домислу [59, с. 43]. Основною текстотвірною потенцією мовних засобів жанру нон-фікшн є їх смислова функція. Їх автор вводить зумисне у тканину художнього тексту, щоб розповісти, поділитися досвідом, констатувати та/або просто інформувати читача. Необхідними умовами збереження форми та смислу мовних одиниць є те, що, по-перше, перекладач розпізнає прийоми і тактики, які автор використовує для створення стилістичної одиниці, по-друге, відшукує та підбирає подібні стилістичні елементи для відтворення первинного семантичного значення у друготворі [100].

Колінько О. зазначає, що «нон-фікшн є особливим феноменом сучасної белетристики, який поєднує особливості травелогу, психологічної і філософської прози. Проаналізовані книги українських та англійських письменників також демонструють, що література нон-фікшн знаходиться у динамічному розвитку, відкрита для трансформацій, оновлень і перебудов, має досить рухомі межі та своєрідну специфіку у стильовому оформленні та взаємодії з іншими жанрами» [25, с. 76]. Найважливішою ознакою, на нашу точку зору, жанру нон-фікшн є автобіографічність, яка безумовно є максимально наближеною до реальних фактів та чіткого їх розподілу відповідно до історичного контексту, у її мовному аспекті, що знаходить відображення в різноманітності словесних рядів. Таким чином, література нон-фікшн поєднує в собі елементи різних стилів, елементи різних текстів-джерел, а також мовні засоби публіцистичності та документальності. Все це формує жанр нон-фікшн і мовну структуру образу оповідача в жанрі нон-фікшн, а відтак породжує перекладацькі труднощі [10, с. 97]. Варикаша М. зазначає, що через специфічну зосередженість автора на собі і своєму особистому, внутрішньому житті у автобіографії, деякі дослідники відносять цей жанр літератури нон-фікшн до жіночих дискурсів [8, с. 134]

Нон-фікшн, на нашу думку, – це література, яка має в своїй основі реальні події, документи, факти та особистостей, описані автором за допомогою художніх засобів без спотворення історичної правдивості розповіді. Таким чином, література нон-фікшн – це своєрідний «портрет» епохи або ж конкретної людини, книги, що презентують для читача логіку історії, та через призму авторського бачення розкривають реальні факти і

їхні взаємозв'язки [91]. Саме нон-фікшн найкраще дає можливість зрозуміти, що реальність, також підлягає конструюванню, механізми якого можна пояснити через аналіз такого типу текстів, як спогад, есеї, щоденники та ін [53, с. 70]. Література нон-фікшн орієнтована на формування інформаційної культури та вироблення в читача природної потреби в пізнанні реальної дійсності [45, с. 41].

Гоняття «нон-фікшн» може вживатися у двох значеннях: широкому та вузькому. У широкому – як будь-яка нехудожня література, у вузькому – видання, що має в основі реальні події, документи, факти, біографічні реалії осіб, котрих автор виклав та інтерпретував за допомогою художніх засобів без спотворення історичних фактів [20, с. 16]. Виокремлюють такі найбільш поширені в сучасному літературному процесі модифікації роману на основі переосмислення жанрів non-fiction: роман-щоденник, роман-сповідь, епістолярний роман, роман-есе, автобіографічний роман, псевдоавтобіографічний роман, біографічний роман, мемуарний роман, роман-травелог та ін [46, с. 29].

В нашому дослідженні розглядаємо саме автобіографію. Історія терміну «автобіографія» сягає кінця XVIII ст. Уперше його було вжито англійською мовою у прикметниковій формі у передмові до «Віршів» Ен Єрслі (Ann Yearsley), відомої як Лактілла, видання 1786 року. Поряд із терміном *autobiography* існував термін *self-biography*, який іноді викликав дисонанс через поєднання грецького кореня із саксонським. У німецькому середовищі обидва терміни з'явилися в друкованих виданнях практично в той же час, як і в англійському, при цьому німецьке *Selbstbiographien* було більш розповсюдженим, ніж *Autobiographien* аж до кінця XX ст. У Франції, більш консервативній у лінгвістичному сенсі країні, новий термін з'являється у 1830-х рр. і вважається англійським за походженням [42, с. 37].

Ще у 1970 році французький вчений Ф. Лежен сформулював канонічне визначення жанру, яке залишається актуальним і в наш час: «Автобіографія – це текст з ретроспективною установкою, за допомогою якої реальна особистість розповідає про власне існування, роблячи акцент на особистому житті. Автор приділяє значну увагу

саме тому, який шлях було пройдено і завдяки чому та, чи інша особа стала тим, ким є» [70, с. 14]. Французький критик Ж. Гусдорф зазначає, що автобіографія вимагає від людини створити дистанцію по відношенню до себе для того, щоб реконструювати себе у фокусі спеціальної єдності та ідентичності крізь час [69, с. 35]. Автобіографічна проза традиційно, разом з історичною документалістикою, художньою біографією, мемуарами, щоденниками, листами тощо, відноситься до літератури non fiction, основними ознаками якої є опора на справжні документи й реальні події [62, с. 226].

А. Цяпа зазначає, що «Відтак ми змушені вживати термін «автобіографія» кожного разу, коли формально наявні три компоненти «сам» + «життя» + «пишу» буквального перекладу з грецької. Хоч мова може йти про різні функції такого письма: власне літературний твір, резюме з метою працевлаштування, зізнання у злочині, історія хвороби, curriculum vitae кандидата в президенти тощо. Звісно, не обов'язково до всіх утилітарних автобіографічних ситуацій застосовувати термін «автобіографія», однак те, що такі поняття, як «резюме», «історія хвороби», “curriculum vitae”, вважаються кардинально відмінними і не беруться до уваги українськими літературознавцями, також конкретизує обмеженість студій автобіографічного жанру» [102]. Він також наголошує на тому, що «у німецьких дискурсивних практиках автобіографія є виключно фіктивним жанром» [59, с. 45].

Українська літературна енциклопедія дає таке визначення терміну автобіографія «АВТОБІОГРАФІЯ (від грец. αὐτός – сам, βίος – життя і αὐτός βίος γράφω – пишу) – літ. жанр; твір, темою якого є життя самого автора. А. відрізняється від таких літ. форм, як щоденник і мемуари – в останніх більше уваги приділяється спогадам про людей, з якими письменник зустрічався, подіям, свідком яких він був. Крім того, в А. чіткіше простежується прагнення узагальнити події і факти власного життя та підпорядкувати їх певній авторській концепції, надавши творові ідейно-худож. цілісності. А. видатних письменників – важливе джерело відомостей про них і про духовне життя суспільства певної доби» [82].

Г. Шевців зазначає, що автобіографія – це пережитий досвід автора, представлений у художній формі. Також він зауважив, що кожна з гуманітарних наук дає власне визначення такому жанру, як автобіографія «Автобіографія завжди є власною версією пережитого, представленою у художній формі. Це реалізація людиною унікальної можливості жити в рефлексії, тобто пам'ятати, розуміти, конструювати власну історію, що не завжди вкладається у рамки конкретних жанрових критеріїв. Виходячи з факту доцільності мультидисциплінарного вивчення жанру автобіографії, підкреслимо, що кожна з гуманітарних наук (філософія, історія, психологія, культурологія, соціологія) по-своєму класифікує автобіографічні тексти, пропонує свої дефініції та виділяє основні жанрові риси художньої автобіографії» [104]. Автобіографія, як відомо, виходить за рамки біографічного та історичного часу й простору, або ж, навпаки, звужує їх до меж конкретного життєвого періоду. Автобіографію традиційно розглядають як окремий літературний жанр з довільним співвідношенням його художніх і документальних елементів. Цей залежний від симпатій та антипатій автора жанр посідає проміжне місце між історичним повідомленням і художнім твором. Проте реалізація автобіографії у різних жанрових формах (роман, повість, оповідання, нарис) дає можливість назвати її складним наджанровим утворенням, що включає в себе тексти різного гатунку та різного ідейно-естетичного спрямування [104].

Т. Босунівська акцентує увагу на тому, що «Ускладнює дефініції жанру автобіографії його історія, яка тісно пов'язана з розвитком літературного автобіографізму та психологізму, які, в свою чергу, є наслідком еволюції європейської самосвідомості, великим поштовхом до її оновлення була поява та розвиток психоаналізу (який плідно використовувався фемінізмом)» [5, с. 182]. Також вчена дає визначення терміну автобіографії «Автобіографія – жанр парадоксальний, полемічний, непіддатливий точному визначенню. Його природна межа – постійна провокація до виявлення власної природи» [5, с. 181].

Автобіографічний твір – це матеріально зафіксована в тексті розповідь автора про власний життєвий досвід, створена з метою передачі нащадкам найбільш важливої або

цікавої, на думку творця, інформації [51, с. 3]. Літературна автобіографія, як послідовне описання автором реальних фактів власного життя, характеризується довільним способом викладу, її текст включає елементи художнього та офіційноділового стилів, дається осмислена картина минулого її автора. Мова твору емоційна, експресивна, текст має велику кількість складних речень, можливі відступи від стандартів. Таку автобіографію людина створює не для подання до певної установи, а для довільного читання. Для мовознавця автобіографія є цікавою з точки зору мовної особистості автора, її ідіостилю, понять та ідей, які складають її концептосферу, цілей, мотивів, інтенцій, установок, які виражають її комунікативно-діяльнісні потреби, стратегій і тактик її мовленнєвої поведінки [98].

Не зважаючи на те, що перші зразки мемуарної прози з'явилися ще в часи античності, ця галузь документальної літератури є відносно новою сферою дослідження, яка потребує єдиної та чіткої концепції, визначеної методології та інструментарію дослідження, а також розкриває перспективи подальшого наукового пошуку як з точки зору жанрової специфіки, так і з точки зору можливої «еклектики» жанрів [3, с. 34]. У сучасній лінгвістиці жанр автобіографії є однією з спроб відповісти на запитання про сутність людини, яке залишається актуальним та своєчасним вже багато століть. Розглядаючи автобіографію, ми вивчаємо мовну особистість, а саме поняття мовної особистості є широким та доволі об'ємним [37, с. 126].

На думку Т. Черкашиної «класична художня автобіографія – це ретроспективна оповідь від імені автора про історію свого життя, що включає в себе інформацію про історію родини головного героя, певні біографічні відомості стосовно його батьків й інших близьких родичів, які відіграли важливу роль у становленні майбутнього митця, інформацію про дитячі та юнацькі роки, докладний опис найважливіших біографічних дат у житті головного героя, реконструкцію власних думок і почуттів стосовно тих чи інших подій особистого життя й таке інше [61, с. 181]. В автобіографіці сюжетом оповіді вступає індивідуальне життя письменника. Він у творі є і наратором (оповідачем), і центральним персонажем [18, с. 13].

Автобіографія включає як предмет опису особистість у просторі та часі, яка є одночасно і об'єктом, і суб'єктом опису. Це своєрідний жанр літератури і одне із джерел наукового дослідження життя та творчості видатної особистості, окремої епохи, періоду, події [92]. В автобіографії зацікавленість читача викликає перш за все оповідь про себе авторитетної особи, її життєвої історії, де вона ділиться набутим досвідом, розповідає про певні результати, привнесені своєю творчою працею та прикладом власного життя в усталений світопорядок [58, с. 208]. Відкриття та всебічне культурне усвідомлення нових письменницьких персоналій автобіографів збагачує можливості типологічного узагальнення в річищі жанрових набутків і створює умови для все більш диференційованого наукового підходу до пізнання різних документально-естетичних типів та рівнів авторського самовираження і самоаналізу [24, с. 125].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття вчені-лінгвісти та мовознавці почали приділяти значну увагу до документалістики. Н. Колошук наголошує на тому, що сучасні дослідники часто вдається до вживання таких термінів як «документалістика», «література факту», «фактографія», «нефікційна література» або «література non-fiction», а інші терміни можна вважати контекстуальними синонімами, хоча за значеннями вони можуть дещо відрізнятися, тому у літературознавстві постає проблема дефініції такого поняття як документалістика, а сам термін є предметом багаторічних дискусій і єдиного значення не існує [26, с. 215]. Навіть більшість словників та енциклопедій намагаються уникати дефініції цього поняття. Сучасні українські дослідники Н. Колошук [26, 27], О. Галич [11, 12, 13], А. Цяпа [59], І. Акіншина [1], І. Василенко [9], В. Галич [11], Г. Грегуль [14], І. Данильченко [15], О. Дацюк [16], В. Здоровеги [19], Н. Ігнатів [21], М. Коцюбинська [33], В. Кузьменко [36], Б. Мельничук [44], Г. Сиваченко [51] у своїх працях приділили значну увагу дослідженню терміну «документалістика».

Сучасний український дослідник документальної літератури О. Галич зазначає, що «уявляється можливим характеризувати документалістику як літературу, що базується на реальних історичних документах та фактах і охоплює три найважливіших

напрямки: мемуаристику, художню біографію та письменницьку публіцистику. Важливою ознакою такої літератури є авторське осмислення певних суспільно-політичних подій та явищ, або життєвого шляху реальної історичної особи, або важливої для життя народу проблеми, здійснене за законами художньої творчості із залученням справжніх документів свого часу, глибоким співвіднесенням власного духовного досвіду автора із внутрішнім світом героїв, соціальною і психологічною природою їхніх учинків» [12, с. 5].

Майбутнє термінології новітньої документалістики бачиться в її поступовому упорядкуванні. Для цього слід докладно вивчати окремі жанрові форми, з'ясовувати, наскільки назва відповідає змісту, закладеному в конкретному творі, як вона вписується в існуючу парадигму, на якому етапі розвитку знаходиться цей жанр, які його подальші перспективи. Оскільки документальна література належить до суміжних родо-жанрових утворень, а отже, знаходиться на перехресті художньої літератури, літературознавства, літературної критики, публіцистики, різних наукових дисциплін, то упорядкування її термінологічної бази є актуальним і закономірним [75]. Н. Колошук наголошує на тому, що документалістику вивчають в обмеженому обсязі «Мені, однак, проблема бачиться не в тому, що потрібна якась досконала класифікація жанрових різновидів документалістики (хоча її таки треба удосконалювати), а в тому, що документалістику загалом розуміють і вивчають у дуже обмеженому обсязі, що читацька аудиторія цієї сфери письменства дуже вузька, а уявлення про онтологічну й естетичну природу nonfiction викривлені й нечіткі» [27, с. 17].

У зарубіжному літературознавстві вчені дійшли компромісу і вирішили вживати термін “non-fiction”, який в українському літературознавстві означає «документальна література». У кембриджському словнику є таке значення терміну “non-fiction” – «документальна, наукова література» [83]. До жанру non-fiction традиційно зараховують автобіографію, біографію, мемуари, щоденники, листи, есеї, сповіді, записні книжки.

Жанр автобіографії пройшов значний шлях і за цей період зазнав багато структурних та типологічних змін. Таким чином, автобіографія стала предметом

дискусій таких вчених: Ф. Лежен [70], Дж. Оліні [72], Ж. Гюсдорф [69], О. Галич [12] та інші. Як зазначає Т. Черкашина «Автобіографія, як жанр, сформувалася у Франції наприкінці XVIII століття, однак і в наш час вона залишається одним з найпопулярніших жанрів мемуарно-літературної творчості. Реконструкцію свого життєвого шляху і свого внутрішнього Я роблять видатні політичні та громадські діячі, вчені, письменники, художники, музиканти, спортсмени та інші. В американській та західноєвропейській літературі все частіше автобіографами стають прості, невідомі широкому загалу люди, життєвий шлях яких, через різні причини, стає цікавим великій кількості сучасних читачів» [63, с. 36]. Перш за все, треба зазначити, що автобіографічна установка, якщо розглядати її з точки зору історичної перспективи, більш характерна для «нового часу», ніж для епохи античності. Можливо, що зародження самоаналізу треба шукати навіть не в античній літературі, а в ветхозавітних псалмах, книгах пророків та новозавітних посланнях. Але автобіографія – це не просто самоаналіз, для її створення потрібна певна форма побудови оповідання. У розвитку автобіографії можна простежити чотири (що не пов'язані хронологічно між собою) періоди: вони збігаються з епохами потрясінь та переворотів. У подібних обставинах окремі творці прагнули до самовираження, таким чином зароджувався жанр автобіографія [48, с. 70].

Незважаючи на велику кількість структурно-типологічних різновидів автобіографій, існують обов'язкові та факультативні характеристики, які й допомагають ідентифікувати автобіографію як жанр (хоча і існує думка, що це неможливо зробити через різноманітність форм і видів автобіографічних текстів) [63, с. 36].

Традиційною схемою побудови автобіографічного тексту є логічний, послідовний, хронологічний, прозовий опис життєвого шляху автобіографа від моменту його народження до певного етапу його життєдіяльності [63, с. 37]. Основними жанроутворювальними рисами є ідентичність образів автора, наратора та головного персонажа; провідною сюжетною лінією має бути опис справжнього життєвого шляху автора, еволюція (зокрема й внутрішня) його особистості; персонажами оповіді мають бути лише люди, які існували або існують реально і т. п. Зважаючи на те, що йдеться про

реконструкцію життя реальної постаті, відтвореної в літературному вигляді нею особисто, то обов'язковими умовами жанру автобіографії є фактографічність, ретроспективність оповіді, подвійна перспектива бачення (тоді – тепер). Багатьом автобіографіям властива також психологічність, самоаналітичність, саморефлексивність та ін [103].

Типовими структурно-тематичними блоками є: «родовід», тобто невеликий екскурс у минуле своєї сім'ї; «дитинство», «юність», які є важливими етапами становлення та розвитку людського Я; тісно пов'язані з ними, «виховання» та «освіта», які значною мірою формують особистість автобіографа; «зріле життя», з його неминучими складовими «професійне життя», «суспільне життя», «внутрішньо-інтелектуальне життя», «повсякденне життя», «сімейне життя», «внутрішньо-емоційне життя» тощо. Згадані структурно-тематичні блоки, як правило, притаманні більшості автобіографічних текстів (як традиційних, так і експериментальних) [60. с, 37].

Важливо зазначити ще три структурні елементи автобіографії:

1. Автопортрет (сукупність вербальних описів автобіографом своїх зовнішніх (фізичних) та внутрішніх (морально-психологічних) характеристик).
2. Автогеографія (сюди входять рідні місцини автора, місце навчання, роботи, різноманітні подорожі, тобто – це все відтворює цілісну картину автобіографічного простору автора).
3. Автокоментарій (тут автор може коментувати як професійну та творчу діяльність, так і коментувати сам текст в процесі його написання) [60. с, 39].

Форма репрезентації автобіографій – монологічні тексти в умовах непрямого відстроченого спілкування. Непрямого – бо комуніканти не спілкуються безпосередньо, спілкування відстрочене в часі сприйняття повідомлення порівняно з часом його створення. Учасниками комунікації виступають автор і читач. За кожним автобіографічним текстом стоїть мовна особистість – її творець. Кожен такий текст визначається індивідуальністю його автора і, таким чином, потребує осягнення й опису в особистісному аспекті. Автобіографія – специфічна форма авторського існування в

слові. Всебічний опис мовної особистості як творця автобіографічного тексту дозволяє вирішити дві проблеми: синтез образу конкретної мовної особистості – побудови характерної для неї системи переваг, визначення стратегій використання мови; вияв мовних закономірностей – чи може мовна особистість, конструюючи свій автопортрет, сприяти створенню узагальненого образу носія мови як об'єкта словесного впливу. Вивчення автобіографічних текстів не як жанру прозаїчної літератури, а з позицій мовознавства уявляється нам плідним, оскільки воно полягає у вивченні мовних засобів, що репрезентують автора як мовну особистість [98].

У полі сучасного наукового інтересу знаходимо питання комплексного феномену індивідуальної репрезентації, який складається з метанаративного і субнаративного рівней. Спостерігання за опрацюванням з боку автора особливостей жанрової іронії, інтертекстуальних алюзій, рефлексій самої письмової діяльності, процесу спогадів та мови, коментар і, відповідно, більш психологічні моменти –пропускання, обривання, протиставлення, стрибки щодо думок – надає багатий і різноманітний матеріал для уявлення здійснених в автобіографії змін структурного характеру [23, с. 64]. На сторінках сучасної автобіографії йдеться скоріше про написання історії власного життя, коли суб'єкт виступає не як зображення, а як сам процес зображення [24, с. 126].

Отже, навколо такого терміну як «документалістика» останнім часом точаться жваві дискусії. Незважаючи на те, що увага лінгвістів та мовознавців прикута до вивчення такого терміну як «нефікційна література», або «документалістика», все ж єдиної думки українські вчені не дійшли, на відмінну від своїх західних колег. Важливо звернути увагу на те, що, незважаючи на велику кількість типологічних форм та жанрових різновидів, автобіографія має певні базові структурні елементи, яких повинен дотримуватися автор і таким чином ці елементи виділять автобіографію поміж інших жанрів. Наприклад, такими елементами є логічність, послідовність та хронологія викладу життєвих подій. Також тут ми говоримо про структурно-семантичні блоки та автопортрет, автогеографію, автокоментарій.

1.2. Автобіографізм як складова формування суб'єктивної правди автора

Вважають, що термін «автобіографія» зумовив виникнення і вживання поняття «автобіографізм», яке стало в літературознавстві полісемантичним. Згідно з одним трактуванням автобіографізм досліджується в межах автобіографії як спосіб відображення реальних подій авторського життя, як форма автоінтерпретації [64, с. 124]. Типологія феномену автобіографізм – одне з найцікавіших завдань літературознавства. Автобіографізм – досить поширене явище у художній літературі. Зумовлено це тим, що при написанні художнього твору будь-який автор свідомо чи підсвідомо використовує свій власний досвід, вплітаючи його у тло розповіді [65, с. 382]. Пояснення терміну «автобіографізм» як зв'язку між біографією автора та його творами є умовним та вузьким. У ширшому значенні це – трансформація автором життєвого матеріалу в напрямі своєї екзистенційної сфери, свого емоційного комплексу та бачення людини [65, с. 383]. Твір будь-якого автора – це проєкція автора (збір його суб'єктивних інтелектуальних реакцій на світ, оточення, час) [65, с. 384].

Цікавість викликають роботи, присвячені взаємозв'язку авторського начала з образом героя, вивченню способів демонстрації їх співвідношення [64, с. 125]. Літературознавчий словник каже нам про те, що сам автор і є героєм автобіографічного твору «Автобіографія (грец. autos – сам, bios – життя і graphô – пиш у) – літературний жанр, головним героєм якого (в літературному сенсі) є сам автор; основа автобіографістики, що включає, крім А., мемуари (спогади), щоденники, почасти й листування, а також автобіографічні художні твори. Все це разом можна означити терміном «автобіографізм», тобто тією особливістю, що полягає в наповненні твору фактами з власного життя письменника» [78, с. 10]. Розповідач – головний герой твору. Цей тип характеризується тим, що розповідач не лише названа, але й цілком персоніфікована особа, яка виступає як безпосередній учасник і головний герой тих подій, про які вона розповідає. Цей тип розповідача найбільш уживаний у творах автобіографічного характеру або таких, що наслідують цю форму [12, с. 149].

На думку фахівців, наявність або відсутність автобіографізму в творі визначається шляхом біографічного дослідження тексту. Ступінь автобіографічності, віднайдений дослідниками, різний: від наділення героя лише однією з власних рис автора до повного духовного єднання з ним, надання герою власного «я» [64, с. 125]. Словник нам дає таке значення «АВТОБІОГРАФІЗМ, -а, ч. Відображення у літературному творі відомостей з життя автора; ототожнення письменником героя свого твору, його долі з власною особистістю та біографією; близькість героя твору автору за думками, почуттями, за характером» [81].

Автобіографізм у цьому колі робіт розглядається з двох позицій: співвідношення біографічної особи автора з літературним героєм і засоби втілення творчого задуму письменника. Письменницькі творчі інтенції виявляються під час аналізу поезики кожного конкретного тексту і не можуть бути основою для теоретичного осмислення природи і функцій автобіографізму. Типологія функцій автобіографізму, запропонована М. Медарич, заснована на комунікаційній тріаді автор – текст – читач і достатньо ефективна в застосуванні до конкретного аналізу художньої природи цього феномена.

1) Функція самовираження, яка реалізується самопізнанням і самовираженням суб'єкта тексту.

2) Функція проблематизації структури тексту. Автор, введений в умовний світ художнього тексту, підкреслює роль творця, служить для виділення співвідношення дійсного і вигаданого.

3) Ігрова функція, що реалізується звертанням автора до читача. Часто саме ця функція автобіографізму стає джерелом містифікації читача. Зазначимо, що ігрова функція властива не лише автобіографізму. [66, с. 125-126].

Хоча, Шевців Г. вважає, що «автобіографізм як літературний прийом представляє собою ехо жанру автобіографії. Він проявляється у текстах, які не є автобіографіями, не писалися і не сприймалися як автобіографії. Автобіографізм виникає як суб'єктивна форма відчуження особистості митця, під якою розуміємо занурення у самоаналіз і пошук власної ідентичності. Така форма відчуження

спричинює використання письменником фактів реального життя як матеріалу для творення художньої дійсності. Особливо підкреслимо, що автобіографізм не привязаний до конкретного жанру, він може проявлятися у будь-якому тексті художньої літератури» [104].

Автобіографізм розглядається як домінантний засіб поетики характеротворення, важливий чинник виявлення прихованих авторських інтенцій. Автобіографізм – особлива риса ідіостилу письменника, який у своїй творчості акцентував на самопізнанні людини [43, с. 81]. Автобіографізм виражається у самотності та оригінальності. Автобіограф пише навіть не стільки про себе, скільки про почуття та емоції, пропущені крізь призму свідомості, що сприймаються як сповідь. Автобіографізм базується на співставленні індивідуального й колективного, людини й суспільства [89]. На нашу думку, важливіше звертати увагу не на зовнішню подібність реальності і світу художнього твору, а на те як автор самопрезентується у творі. Тобто потрібно говорити про інтробіографію письменника, у якій аналізуються факти внутрішнього життя: почуття, емоції, психічні стани [88]. На сьогодні багато письменників звертаються до автобіографізму. При написанні автобіографічного твору можна відкрити себе з іншого боку перед читачами, відкрити свій внутрішній світ, почуття [101].

Автобіографізм так чи інакше постає не тільки як історія самосвідомості, а й історія становлення суб'єктивності [54, с. 160]. «Посилення» автобіографізму зумовлене процесом суб'єктивації художньої літератури, поглибленням інтересу до особистості самого письменника, його долі, внутрішнього світу [95]. Суб'єктивність визначено як авторське самовираження у тексті не лише через образ автора. Вона включає автобіографічні, ліричні та самоіронічні прояви, прямі риторичні звертання до читача: це і авторська гра з реципієнтом та перебування в полі власного тексту шляхом автоінтертекстуальності [50, с. 3]. Авторська суб'єктивність організує твір, породжує його художню цілісність і має різні форми [17, с. 45].

Ф. Лежен у своїх працях неодноразово наголошував на тому, що одним з головних структурних елементів в автобіографії є так звана автобіографічна угода (*le pacte autobiographique*). Це означає, що автор повинен писати лише правду, хоча в даному випадку ми можемо говорити лише про суб'єктивне авторське розуміння правди «Правда в даному випадку має суб'єктивний характер. Існує декілька причин, чому правдивість, наявна у творах, все ж таки не дозволяє розглядати ці твори в аспекті чистої фактографічності. Події, висвітлені у автобіографії, стосуються минулого, отже, першорядне значення під час процесу писання відіграє суб'єктивна пам'ять. Вона сама по собі не може стати основою достовірності, оскільки випускає безліч деталей, зосереджуючись і вбираючи лише те, що на даному етап зацікавило, схвилювало автора. Так, пам'ять здійснює перший (несвідомий) відбір подій і явищ, пережитих, побачених і відчутих. Другий відбір (несвідомий або напівсвідомий) проходить під час писання. Автор залишається наодинці зі своїми думками, дозволяючи їм вільно вилитися текстом на папір, проте минулі події викривляються під впливом суб'єктивного враження митця, а також його емоційного стану момент писання. Безумовно, оповідаючи про щось пережите, автор переживає це знову, але пробіл, біла пляма, невідомий читачеві проміжок, який тривав від події минулого до її письмового осмислення автором у теперішньому, не може не накладатися на свідомість митця.» [7, с. 61].

Отже, автобіографізм – це доволі поширене явище у літературі. Автобіографізм – це відображення реальних подій та досвіду автора в своєму творі, також автор може ототожнювати себе з героєм власного твору. Коли ми говоримо про автобіографію, важливо зазначити, що автор і є героєм автобіографічного літературного твору. Автобіограф у своєму творі описує факти та реальні події з життя. Не зважаючи на це, правда все ж таки несе в собі суб'єктивний характер, оскільки події стосуються минулого і під час написання можуть свідомо, чи несвідомо опускатися певні моменти, або записані будуть лише ті події, на котрих зосередив свою увагу автор.

1.3. Специфіка відтворення автобіографічних спогадів

У вісімдесятих роках минулого століття зв'язок між спогадом та ідентичністю враз неймовірно актуалізувався [86]. Як літературний жанр спогади займають проміжну позицію між творами художньої літератури і науковими творами з історії. На відміну від щоденників та епістолярію, мемуарам притаманний хронологічний проміжок між часом створення мемуарів та часом змальованих подій (довжина цієї паузи залежить від багатьох обставин: особиста зацікавленість, загальні умови) [40, с. 286]. Спогади як окремий жанр мемуаристики в класичній літературі прикметні великим розривом між описуваними подіями та часом їх фактичного написання [49, с. 67].

Спогади, написані по гарячих слідах подій, точніше передають їхній характер і зміст. У мемуарах, написаних через багато років після подій, на характер авторської оповіді негативно впливає притуплення гостроти пам'яті автора, а також зміни, що відбулися у його поглядах та сприйнятті дійсності. У мемуарах відображаються деталі життя автора та його сучасників не лише в громадсько-політичній роботі, а й у буденному житті, в сім'ї, колі друзів, у години дозвілля. Перед нами постають живі особистості з їх духовним світом та індивідуальними рисами характеру, емоціями, амбіціями, пошуками і сумнівами, звичайними людськими слабкостями й недоліками. Це робить їх важливим матеріалом для написання біографії. Мемуари є вартісним джерелом для написання біографій будь якого жанру (наукова, популярна, науково-популярна, нарис тощо) [40, с. 285-286].

Спогади (мемуари) є найчисельнішим різновидом джерел особового походження. Особливістю мемуарів є їх документальність, яка базується на свідченнях автора та сучасників подій. Однак мемуари – це не тільки об'єктивна фіксація фактів минулого, але й сповідь, виправдання, звинувачення і роздуми особистості. Тому мемуари, на відміну від інших документів, – суб'єктивні. Інакше кажучи, суб'єктивність мемуарів є їхньою властивістю, яка й робить їх неоціненним матеріалом для здійснення біографічного дослідження (адже мемуари часто містять унікальні факти та деталі як із життя автора, так і його сучасників) [40, с. 285].

Мемуари учасників та очевидців подій є колоритними джерелами для вивчення епохи з огляду на наявність в них таких деталей, які майже неможливо віднайти в інших пам'ятках. Незважаючи на суб'єктивність цих наративних джерел, присутність автора в гущі подій дозволяє відчутти «плин часу», визначити його ставлення до певних суспільних явищ та окремих людей, хоча цю інформацію часто доводиться шукати між рядків [90].

Н. Любовець зазначає, що «Мемуаристика – матеріалізована історична пам'ять, один із засобів духовної спадкоємності поколінь і один із показників цивілізованості суспільства, його свідомого ставлення до свого минулого, отже, і до свого буття взагалі» [94]. Мемуари сьогодні викликають інтерес серед науковців цілого комплексу гуманітаристики, що свідчить про те, що вони вийшли за рамки так званого «легкого читання» (белетристики). Як явище культурно-історичне, вони увібрали в себе основні риси історичних епох, що робить їх незмінним і цікавим комплексом документів [40, с. 603]. С. Біла та Г. Гриценко наголошують на тому, що спогади «є відображенням індивідуальних особистісних рис автора, його унікального розуміння історії регіону. Емоційна психологічна насиченість спогадів забезпечує і детальне дослідження особистості автора, його ціннісних орієнтацій та переконань» [4, с. 288].

С. Макарчук зауважив, що «Спогади як мемуари великого чи малого жанру пишуться, як правило, про події, що відбуваються у ближчому чи дальшому минулому, часто багато років, або й декілька десятиріч тому» [41, с. 296]. У спогадах про себе автобіограф завжди включає розповіді про інших людей (зумисно чи мимоволі), з якими йому довелося зустрітися на життєвому шляху [103]. М. Казьмирчук зазначає, що поширеними є саме ті спогади, котрі створені через певний інтервал часу, але цінними вважаються ті, що були занотовані одразу [22, с. 34].

Як відомо, головна мета спогадів – осмислити свій час, епоху, долю покоління і долю сучасників, донести уроки свого життєвого досвіду до молоді [97]. А. Коляструк дає таке визначення спогадам «Спогади – це унікальний людський документ, свідчення про час і про людину в ньому. Цінність мемуарів у тому й полягає, що автору доводиться

роз'яснювати те, що колись було «зрозумілим для всіх» [29, с. 149]. Основним джерелом написання будь-яких спогадів є пам'ять автора, відповідно до чого розрізняють такі ключові характеристики мемуарного джерела: ретроспективність, достовірність, авторська суб'єктивність [39, с. 21]. Людська пам'ять епізодична і не об'єктивна, вона подібна до прожектора, який вихоплює з темряви щось і робить його яскравим і виразним, утім, поза променем цілком може залишитися щось не менш, а може, й більш важливе і яскраве, пам'яті притаманна ефектність і магічність, вона пристосовується до тих деталей, що їй «зручні» [28, с. 57].

Автори спогадів, будучи безпосередніми учасниками або очевидцями подій та процесів, за допомогою своєї розповіді демонструють особливості суспільної свідомості свого часу, а також специфічні риси його культурного фону. Саме мемуарні твори є своєрідним дзеркалом ментальності людей, що жили у певний період, рівня їх духовності, а також характеру їх світогляду та світосприйняття [56, с. 29]. Спогади є явищем життя, спонтанним виявом думки, людських почуттів. Із плином часу мемуарна автобіографістика набуває іншого звучання, багатозначності, певною мірою чинник суб'єктивності відходить на другий план. Наратор, виступаючи свідком минулих подій, уможлиблює реципієнтові доторкнутися до історичної реальності, усвідомити її значно глибше. Нефікційна проза оприявнює центральні лінії: мемуари як біографічний документ, оскільки спогади здатні компенсувати різного роду документальні лакуни, руйнувати стереотипи, подавати об'єктивну інформацію про оточення й добу. Відповідно біографічний спектр не відхиляє потужності критичного аналізу в розкритті творчої індивідуальності письменника, єдності особистого й громадського, художнього й публіцистичного, морального й етичного формату [47, с. 85].

Підсумовуючи вище написане, можемо сказати, що теоретичному розділі ми розглянули такі питання як література non-fiction (документалістика), автобіографія, автобіографізм, суб'єктивна правда автора, а також спогади автобіографічного літературного твору. Важливо зазначити те, що сплеск літератури non-fiction пов'язують з періодом кризи роману. Західні вчені дійшли єдиної думки щодо вживання терміну

non-fiction, в той час як вітчизняні вчені все ще дискутують стосовного того питання, яким же терміном назвати літературу non-fiction. Прийнятними є такі варіанти: «документалістика», «література факту», «фактографія», «нефікційна література» або «література non-fiction». Всі дослідники зауважують, що документалістика базується на реальних фактах і важливою ознакою такої літератури є авторське осмислення суспільно-політичних подій, або осмислення життєвого шляху реальної особи.

Автобіографія, яку ми розглядаємо в нашому дослідженні, власне є одним із жанрів документалістики. Автобіографія – це не лише твір, за допомогою якого автор розповідає про своє особисте життя та власний досвід. Автобіографія – це джерело фактів, які не завжди можна почути, чи побачити в новинах та / або на телебаченні. Завдяки автобіографії можна відчувати життя тієї, чи іншої епохи, побачити всі барви, секрети та інтриги певної доби. На нашу думку, автобіографічні літературні твори – це скарб та неоціненне джерело для мовознавців та лінгвістів, оскільки ці твори насичені різноманітними діалектами, лексичними та граматичними, а також графічними одиницями і самі це елементи твору показують нам повну картину життя певного часу і що важливо – вони розкривають героя твору, який є основною постаттю літературного автобіографічного твору, а, як нам вже відомо, героєм автобіографічного літературного твору є сам автор. Важливо сказати і про автобіографізм. Автобіографізм досліджується в межах автобіографії як спосіб відображення подій реального життя. Письменник ототожнює себе з героєм твору. В нашому випадку, героєм літературного автобіографічного твору є сам автор.

Спогади (мемуари) є унікальним людським документом, що займає проміжну позицію між творами художньої літератури і науковими творами з історії. Особливістю спогадів є хронологія подій та документальність, що базується на свідченнях автора. Важливо зазначити те, що спогади – це хоч і фіксація фактів минулого, але все ж таки суб'єктивна, оскільки людська пам'ять не об'єктивна, через що автор може випустити певні моменти, чи події, але в той же час мемуари містять в собі ті факти з життя автора та, можливо, цілої епохи, які можуть бути не задокументовані в історичних джерелах і

це є характерною особливістю спогадів. Головна мета спогадів полягає у осмисленні часу, долі поколінь та сучасників, донести життєвий досвід наступним поколінням. Пам'ять, безпосередньо, є основним джерелом написання будь-яких спогадів. Варто зазначити, що емоційне наповнення спогадів забезпечує детальне дослідження особистості автора, а саме його цінності та переконання.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТЕМ СПОГАДІВ НА МАТЕРІАЛІ АВТОБІОГРАФІЙ

2.1. Методика аналізу способів репрезентації тем спогадів

У нашому дослідженні ми виокремили низку загальнонаукових (спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, описовий метод) та спеціальних методів (біографічний метод, принцип деконструктивізму, лінгвокультурогічний метод та метод культурно-історичного аналізу, метод дискриптивного аналізу, метод контекстуального аналізу, метод порівняльно-перекладознавчого аналізу, зіставний метод).

Загальнонаукові методи:

1. **Спостереження** – цілеспрямоване сприйняття, зумовлене завданням пізнавальної діяльності, головною умовою якого є об'єктивність, яка контролюється повторним спостереженням чи іншими методами [6, с. 7].

2. **Аналіз** направлений на експериментальне ділення предмету дослідження на частини або виділення ознак і властивостей предмету дослідження для окремого вивчення [Борисенко, с. 9].

3. **Синтез** передбачає поєднання окремих ознак і характеристик явища в єдине ціле. Зазвичай методи аналізу та синтезу використовуються разом [6, с. 9]. За допомогою цього методу ми з'єднували компоненти складного явища з метою отримання нових знань. Так, ми виявили, що не завжди стереотипні характеристики будуть притаманні суто маскулінному, чи фемінному літературному автобіографічному твору.

4. **Описовий метод.** Цей метод допіг нам описати лексичні одиниці літературних автобіографічних творів, які визначали гендерну приналежність автора

5. Метод **індукції** є узагальненням результатів окремих спостережень, шляхом від конкретних даних емпіричного дослідження до загальних висновків. На основі індукції створюються класифікації та типології певних лінгвістичних явищ (напр, лексико-

граматичні класи слів), виявляються мовні універсалиї [6, с. 8]. Індуктивний метод потребує, щоб одиничне було таким, яке б ввійшло чи перейшло в загальне.

6. Метод **дедукції** є процесом зворотнім індукції, поширенням дії загального твердження на конкретне лінгвістичне явище чи мовний факт. В основі дедукції знаходиться аксіома про те, що все, що є вірним відносно певного класу явищ, є вірним відносно окремих членів класу. За допомогою дедукції передбачають факти задовго до їх емпіричного відкриття [6, с. 8]. Дедуктивний метод полягає у послідовному розгортанні повідомлення і руху тексту від загального до часткового.

Спеціальні методи:

1. **Біографічний метод.** Центральним об'єктом дослідження на основі біографічного методу є індивідуальне життя людини, пов'язане з його безпосереднім оточенням. Основними аспектами дослідження стають суб'єктивні уявлення індивіда про своє життя та соціальної реальності. Предмет біографічного методу – життєвий досвід особистості. Ці документи включають автобіографії і т.д. [67, с. 27].

2. **Принцип деконструктивізму.** Деконструювати, за Деррідою, – значить розібрати. Це процес структуралістський і анти структуралістський: розбирають споруду, артефакти з метою вивести назовні їхні структури, нервову систему або скелет і ненадійні, схильні до руйнації зчеплення формальної структури [96].

3. **Лінгвокультурогічний метод та метод культурно-історичного аналізу** ми використали для встановлення взаємозв'язку і взаємодії мови і культури, а також задля осмислення та висвітлення суспільних процесів, а також дати характеристику історичного колориту твору. Ці методи допомагають якумога краще зрозуміти та освоїти сучасну мову, тобто чим глибши ми досліджуємо мову того, чи іншого літературного автобіографічного твору, тим досконаліше ми будемо бачити її сучасне положення.

4. **Метод дескриптивного аналізу.** За допомогою цього методу ми виокремили та описали наявні мовні засоби змісового наповнення топікальних контекстів.

5. **Метод контекстуального аналізу.** Його процедура передбачає дослідження мовної одиниці в складі мовленнєвого контексту, тобто тієї частини тексту, в якій

реалізується її семантика. Крім лінгвістичного контексту, на значення слова, словосполучення чи речення впливають також ситуативно-мовленнєвий та етнокультурний контексти, і тому системне дослідження неможливе без урахування тих умов комунікації, що визначають зрушення в семантиці слів чи граматичних форм [2, с.8].

6. Метод порівняльно-перекладознавчого аналізу. Цей метод ми використовували протягом усього дослідження для зіставлення між собою текстів оригіналів та текстів перекладів.

7. Зіставний метод. За допомогою цього методу ми визначили збіг та розбіжності в порівнювальних мовах. Ми змогли глибше зрозуміти її будову.

Отже, всі методи повною мірою надають можливість ґрунтовно дослідити специфіку відтворення тем спогадів літературного автобіографічного твору на лексичному та граматичному рівнях.

2.2. Етапи та методи дослідження автобіографічних спогадів

Методика у нашому дослідженні – загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, які ми використовували відповідно до мети та завдання роботи (див. Схему 1.2). Під методом будемо розуміти спосіб організації пізнавальної і дослідницької діяльності, зорієнтований на вивчення явищ і закономірностей об'єкта дослідження. Всі методи дослідження поділяються на загальнонаукові та спеціальні, які ми диференціювали на лінгвістичні. Загальнонаукові методи не мають окремої методології, ними ми послуговувалися для комплексного аналізу та диференціації лінгвістичних методів. Серед загальнонаукових методів дослідження ми використовували спостереження, аналіз, синтез, індукцію та дедукцію. Серед спеціальних методів дослідження ми використовували порівняльно-перекладознавчий, метод лінгвокультурологічного та культурно-історичного аналізу, метод контекстуального аналізу, біографічний метод і метод деконструктивізму, метод дескриптивного.

1. На першому етапі нашого дослідження ми розглянули низку екстралінгвальних чинників, які не стосуються мовної дійсності, але здійснюють вплив на процес літературної творчості досліджуваних авторів. На першому етапі дослідження ми використали загальнонаукові методи індукції і дедукції, аналізу і синтезу задля аналізу структурно-семантичної особливості тексту. Для аналізу екстралінгвальної ситуації, у якій були створені автобіографічні твори, було застосовано спеціальні методи лінгвокультурологічного і культурно-історичного аналізу, а також біографічний метод і метод деконструктивізму.

2. На другому етапі нашого дослідження шляхом застосування методів спостереження та опису, методу суцільної вибірки, а також методу інтерпретаційно-текстового аналізу літературного автобіографічного твору ми виявили, що організація сучасного англomовного літературного автобіографічного твору найбільше проявляється у топікальних контекстах (ТК). Ці топікальні контексти ми визначали за допомогою оповіддю від першої особи у назвному та родовому відмінках (I, me), а також присвійного займенника (my). Топікальні контексти у чоловічому творі розглядається як маскулінні топікальні контексти (МТК), а у жіночому творі – фемінні топікальні контексти (ФТК). Ці контексти розглядається як топікальні, оскільки в кожному з них розвивається певна тема спогадів (див. Рис. 1.2). Розглянемо текстовий фрагмент з літературного автобіографічного твору Мей Маск «Жінка, яка має план» [84, с. 14]:

Рис. 1.2. Виділення фемінних топікальних контекстів

I moved to Durban as a single mother at thirty-one because I was running away from my husband. I couldn't afford to have anybody else color my hair anymore, so I started doing it myself and it became various shades of blond and orange. Blorange, as they call it. It was pretty bad. Very frizzy, and I was cutting it myself to save money. They still let me model for some reason, so I didn't worry about it. It didn't affect my nutrition practice, which I had started at twenty-two in my apartment in Pretoria, in any case. As long as I could help my clients, they didn't pay attention to what my hair looked like.

Різними кольорами було виділено наступні топікальні контексти у фемінному автобіографічному творі: рожевим кольором було виділено «особисте життя», жовтим кольором – «краса», зеленим – «кар'єра».

До прикладу пропонуємо розглянути також текстовий фрагмент з літературного автобіографічного твору Річарда Фейнмана 84, с. (див. Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Виділення маскулінних топікальних контекстів

WHEN I WAS at Los Alamos and would get a little time off, I would often go visit my wife, who was in a hospital in Albuquerque, a few hours away. One time I went to visit her and couldn't go in right away, so I went to the hospital library to read.

I read an article in *Science* about bloodhounds, and how they could smell so very well. The authors described the various experiments that they did—the bloodhounds could identify which items had been touched by people, and so on—and I began to think: It is very remarkable how good bloodhounds are at smelling, being able to follow trails of people, and so forth, but how good are we, actually?

When the time came that I could visit my wife, I went to see her, and I said, "We're gonna do an experiment. Those Coke bottles over there (she had a six-pack of empty Coke bottles that she was saving to send out)—now you haven't touched them in a couple of days, right?"

Рожевим кольором було виділено топікальний контекст «особисте життя», а блакитним – «кар'єра». Темі спогадів – «експерименти», «вивчення нового матеріалу». У результаті проведення суцільної вибірки з аналізованих текстів обсягом 510 сторінок було виділено 1124 топікальних контекстів, серед яких 615 маскулінних топікальних контекстів та 509 фемінних топікальних контекстів.

3. На третьому етапі нашого дослідження ми визначили вплив авторів на тематичне розгалуження топікальних контекстів та виявили відмінність тем спогадів літературних автобіографічних творів автора-жінки та автора-чоловіка (див. Таблицю 3.2). Тут ми використали загальнонауковий метод (спостереження), а також спеціальний метод (метод контекстуального аналізу та метод). За допомогою цих методів ми систематизували тематику спогадів літературних творів Мей Маск та Річарда Фейнмана.

Проаналізувавши текст, ми зрозуміли, що існують певні слова, які визначають теми спогадів. Такі слова несуть основне семантичне навантаження, пов'язують текстові фрагменти, створюючи цілісність тексту. Наприклад, визначення теми «розробка атомної бомби» у маскулінному топікальному контексті – *“Then I came back from Chicago, and I described the situation – how much energy was released, what **the bomb** was going to be like, and so forth”* [85, с. 111] – спирається на ключове слово *“the bomb”*, а також є корелятивна з цим словом лексична одиниця *“energy was released”* – «енергії було вивільнено», розкриваючи тему «розробка атомної бомби» і тут описується процес саме її розробки, а точніше дослідження стосовно вивільнення внутрішньої енергії атомних ядер.

Розглянемо також на прикладі тему спогадів Мей Маск «твіттер» у фемінному топікальному контексті: *“When I post research work on **Twitter**, followers are quick to let me know what they like and don't like, what they need or don't need”* [84, с. 125]. Визначаємо ключове слово *“Twitter”*, а також корелятивну лексичну одиницю з цим словом *“followers”* – «підписники» і розкриваємо тему «твіттер». В даному випадку мова йде про те, що в твіттері Мей Маск може викласти будь-яке фото, а підписники допомагають їй зрозуміти, чи подобається їм такий формат фото, наприклад, чи ні.

У результаті контекстуального аналізу англомовних літературних автобіографічних творів (див. Таблицю 1.2) було визначено 54 спогади автора-чоловіка та 53 спогади автора-жінки, а також виявили спільні та відмінні тематичні блоки літературного автобіографічного твору автора-чоловіка та автора-жінки.

**Тематичне розгалуження
англомовних літературних автобіографічних творів**

Таблиця 1.2

Автори проаналізованих літературних автобіографічних спогадів	Кількість тем спогадів	Кількість МТК / ФТК	Частка (%) відповідних контекстів від загальної кількості МТК / ФТК
Річард Фейнман	54	615	54,8
Мей Маск	53	509	45,2
Разом	107	1124	100

4. На четвертому етапі нашого дослідження було здійснено аналіз відтворення тем спогадів на граматичному та лексичному рівнях. Шляхом використання загальнонаукових методів аналізу, опису та синтезу, а також спеціальних методів і прийомів лінгвістичного аналізу топікальних контекстів (контекстуальний аналіз) виокремлено й описано (дискрептивний аналіз) 2120 засобів відтворення тем спогадів тематичного наповнення топікальних контекстів фемінного та маскуліного літературних автобіографічних творів (див. Таблицю 2.2). Лексичні засоби ми розподілили на стилістично марковану лексику, пейоративну лексику та прислівники-інтенсифікатори, а граматичні засоби – на прикметники у вищому ступені порівняння та окличні речення.

Наприклад, за результатами кількісних підрахунків автор-чоловік частіше вдається до неформальної лексики: *“I was always worried about being a **sissy**”* [85, с. 82]. – *«Я постійно переживав, що мене вважатимуть **слабаком**»* [80, с. 87]. *“Get out of my way, or I’ll **pee** right through ya”* [85, с. 177]! – *«Вийди, а то **сятиму** через тебе»* [80, с. 199].

**Засоби відтворення тем спогадів
англомовних літературних автобіографічних творів**

Таблиця 2.2

Тип засобів відтворення теми спогадів (ЗВТС)	Кількість контекстних репрезентацій ЗВТС		Частка (%) репрезентацій відповідного ЗВТС в ТК	
	МТК	ФТК	МТК	ФТК
Лексичний рівень				
Стилістично маркована лексика	65	21	3	0,9
Пейрпативна лексика	84	5	3,9	0,2
Прислівники-інтенсифікатори	609	269	28	12,3
Разом	758	290	34,9	13,4
Усього	1053		48,3	
Граматичний рівень				
Прикметники в найвищому ступені порівняння	44	48	1,9	2,2
Окличні речення	886	89	40,6	4,1
Інверсія	32	26	1,7	1,2
Разом	962	163	44,2	7,5
Усього	1125		51,7	
Усього на всіх рівнях	2178		100	

5. На п'ятому етапі нашого дослідження за допомогою порівняльно-перекладознавчого методу та зіставного методу було проаналізовано лексико-граматичні особливості відтворення тем спогадів літературних автобіографічних творів. На прикладі покажемо аналіз на лексичному рівні. Візьмемо маленький фрагмент з маскулінного літературного автобіографічного твору:

“AT MIT the different fraternities all had “smokers” where they tried to get the new freshmen to be their pledges” [85, с. 32]. – «У масачусетському технологічному інституті всі студентські братства влаштовували **вечірки**, на яких «вербують» новачків» [80, с. 31].

В даному прикладі неформальною лексичною одиницею є слово “*smokers*”. У словнику шукаємо його значення “*someone who smokes tobacco regularly; a social event featuring sketches, songs, etc., whether or not smoking is carried out.*” а також переклад «курець», «копильник», «вагон для курців», «купе для курців», «копильна установка». Тобто перекладач мав на увазі зібрання, на яких збираються абсолютно всі студенти інституту і обговорюють там певні питання. В мові перекладу не існує прямого відповідника, тому перекладач вживає слово «вечірка», щоб не нагромаджувати текст описовим перекладом.

Отже, методика комплексного аналізу літературних автобіографічних творів передбачає використання низки спеціальних та загальнонаукових методів і прийомів, які допомагають дослідити специфіку відтворення тем споадів та дати відповіді на такі питання: про що пише автора та як пише автор. В нашому дослідженні такі загальнонаукові методи як аналіз і синтез, дедукція і індукція, опис були використані для аналізу структурно-семантичних текстів, а спеціально наукові методи (біографічний метод, принципи деконструктивізму лінгвокультурогічний метод та метод культурно-історичного аналізу, метод дискриптивного аналізу, метод контекстуального аналізу, метод порівняльно-перекладознавчого аналізу, зіставний метод) для аналізу екстралінгвальної ситуації, виявлення та порівняння топікальних контекстів, тематичних груп, а також, аналізу та класифікації вербальних засобів відтворення тем спогадів та їх порівняння в мовах оригіналу та перекладу.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕМ СПОГАДІВ АВТОБІОГРАФІЙ РІЧАРДА ФЕЙНМАНА ТА МЕЙ МАСК

3.1. Специфіка відтворення автобіографізму через тематичне розгалуження англomовного літературного автобіографічного твору

Традиційно, прикметами фемінного письма є тематика, пов'язана з родиною, протиставлення приватної історії – загальнолюдській, зображення афектованого тіла, зосередження не стільки на події, скільки на почуттях і відчуттях, які подія викликає, емоційна наративна послідовність, що характеризується деталізацією, описами, фрагментарністю, відсутністю дефініцій в тексті, апеляцією до особистого досвіду, з яким асоціюється досвід усього жіноцтва. Зі свого боку, маскуліне письмо пропонує основною тематикою професійну діяльність чоловіка, характеризується зацікавленістю в історичних подіях доби, які не стільки описуються, скільки аналізуються в контексті їх значення для нації, країни, культури, людства. Аналіз спонукає до появи розмірковувань і абстрагувань, ґрунтується на аргументації, раціоналістичних оцінках і тягне за собою висновки [8, с. 134].

Мей Маск дійсно засореджується на почуттях у своїх темах спогадів, особливо, коли згадує про своїх дітей. Вона радіє досягненням своїх малюків, а також згадує свої пологи. Часто акцентує увагу на досвіді та дає настанови наступним поколінням. Річард Фейнман, в свою чергу, зосереджений на науці, експериментах. Про першу дружину він згадує у контексті роботи. Наприклад, він згадував про те, як вона йому допомагала з його науковими експериментами, в той час як лежала в лікарні. В своїх спогадах він не страждає, не сумує за дружиною і це не означає, що він не любив її. Довести до кінця експеримент, зробити відкриття, довести теорему – ось що є дійсно зачимами для Річарда Фейнмана. Далі ви можете побачити, про що згадують Мей Маск та Річард Фейнман, а також вимінні та схожі теми спогадів обох автобіографів.

3.3.1 Тематика спогадів в автобіографії Мей Маск

Тематична складова літературного автобіографічного твору авторів-жінок є дуже різноманітною і залежить, насамперед, від життєвого шляху авторки. Результати дослідження представлені у таблиці (див. Додаток А).

Важливою темою спогадів для Мей Маск є «жага до відкриттів», «взірець для наслідування», «щирий співрозмовник», «народження та виховання дітей». Вона часто згадує своїх батька та матір, сестру та рідних дітей (тематичний блок «родина»). В родині авторки завжди панували лише мир та злагода. Такі моральні принципи були закладені в неї, які вона з часом передала своїм дітям, а згодом і внукам. У цьому блоці авторка також згадує про своїх дітей та про їх виховання. Отож, у цьому блоці ми виділили тематичні групи, пов'язані з ріднею Мей Маск:

1. Тематична група «спогади про батьків». Темою спогадів, пов'язаних з батьком, є «жага батька до відкриттів» (10,4% ФТС). Згадуючи про батька, вона каже, що він був екстраординарною людиною, а також мудрим та відкритим до нових пригод:

“My father was magnificent. He was fearless and adventurous, and we trusted him completely” [84, с. 41].

Згадуючи про маму, Мей Маск зачіпає тему «мати, як взірець для наслідування» (10,1% ФТС):

“Taking care of family is a value my mother instilled in me by example” [84, с. 155].

Згадуючи своїх батьків вона говорить про те, що вони багато працювали, а Мей Маск та її брати і сестри допомагали батькам у всьому (0,8% ФТС). Також вона згадує про досягнення своїх близьких (0,2% ФТС):

“My father was a scientist and ran a business, and I became a scientist and entrepreneur, and so did my brother Scott” [84, с. 77].

2. Тематична група «спогади про сестру-близнючку». Темою її спогадів про сестру є «щирі розмови» (0,6% ФТС):

“My sister Kaye is one of my favorite people. She’s always been there for me and always been supportive of me” [84, с. 21].

Тут Мей Маск згадує про свою сестру, як про людину, з якою можна поділитися будь-якою таємницею, порадитися з нею. Для неї сестра – це людина, яка завжди підтримає, вислухає та дасть слушну пораду.

3. Тематична група «спогади про дітей». Однією з тем спогадів є «народження дітей» (1,8% ФТГМК). Вона наймовірніше щаслива народженню своїх дітей:

“I was so happy. I couldn’t believe anything was so beautiful” [84, с. 75].

Ще однією темою спогадів є «виховання дітей» (3,4% ФТС):

“I brought my children up like my parents brought us up when we were young: to be independent, kind, honest, considerate, and polite, to work hard and do good things ” [84, с. 79].

Мей Маск згадує про те, що дітей вона виховувала таким чином, щоб вони могли самі обирати свій шлях, а також відповідали за свої вчинки. Вона ніколи їх не била та не сварила і таким чином вона дає приклад, який можуть наслідувати інші мами у вихованні своїх дітей.

Також у спогадах авторки зустрічаються такі теми:

– «робота дітей» (0,4% ФТС):

“When we were living in Bloemfontein, I put Tosca to work at the modeling and image school I was running” [84, с. 78];

– «харчування дітей» (0,4% ФТС):

“I was feeding them healthy food, but it was quite simple: peanut butter sandwiches, peas, and carrots” [84, с. 83];

– «захоплення дітей» (0,9% ФТС):

“People ask me how I have raised such successful kids. I did it by letting them follow their interests. ” [84, с. 81];

– «переїзд дітей до іншої країни» (0,9% ФТС):

“He asked me to apply to regain my citizenship so the three kids could all get citizenship”
[84, с.91];

– «подяка від дітей» (1,2% ФТС):

“I felt very good when Kimbal told me recently that he felt that I was always very supportive, no matter what he chose to do” [84, с. 84].

Як бачимо, діти для Мей Маск були дуже важливими у житті. У своїх спогадах вона часто пише про їх досягнення, їх бажання, яким чином вона допомагала втілювати плани своїх дітей в реальність. Натомість, діти завжди були вдячні своїй матері і ніколи не забували про її опомгу. Мей Маск також про це згадує і пише, що у своїх дописах в соціальних мережах вони згадують свою маму і дякують їй за виховання та ті роки, які вона провела разом з ними.

Специфічним для спогадів Мей Маск постає розкриття тематичного блоку «кохання». Жінка вийшла заміж всупереч своїй волі та своїм бажанням. Шлюб не приніс їй радості, а лише біль та розчарування. До цього тематичного блоку ми віднесли такі тематичні групи:

1. Тематична група «ставлення чоловіка до дружини». Говорячи про чоловіка, однією з тем спогадів авторки постає «насилля з боку чоловіка» (4,9% ФТС):

“He would speak to me in the nastiest way and insult me in front of our guests, and they would never come back.” [84, с. 61].

Жінка згадує про те, що чоловік постійно її ображав. Перед сусідами міг обзивати дурепою, або нікчемною. Вдома він бив свою дружину, а згодом дозволяв собі це робити у компанії друзів.

Ще однією темою спогадів авторки є «скупість чоловіка» (1,4% ФТС):

“My husband wanted to know how much money we would get from my dad’s death ”
[84, с. 60].

Чоловік Мей Маск був дуже скупюю людиною. Авторка згадує, що він взагалі не давав їй гроші на одяг та взуття, а також всі витрати на дітей вона брала на себе, навіть їх медовий місяць оплатила Мей.

2. Тематична група «подружнє життя». Жінка пережила «тяжкі часи» (4,1% ФТС), будучи у відносинах зі своїм колишнім чоловіком:

“It’s not a time in my life that I like to talk about, because it is so painful” [84, с. 58].

3. Тематична група «відношення до жінки». Темою спогадів є «закони Південної Африки» (0,8% ФТС):

“A man abusing a woman was not a reason for divorce” [84, с. 63].

Це болюча тема спогадів не лише для Мей Маск, а й для усіх жінок, які жили в той час у Південній Африці. Закони того часу були на боці чоловіка і авторка згадує про те, що лише жінка була винна у тому, що чоловік її б’є та знущається. Але згодом закони змінювались і жінки могли розлучитись з чоловіками, які їх кривдили.

4. Тематична група «самотність». Тут темою спогадів постає «самотня мати» (2,4% ФТС):

“I moved to Durban as a single mother at thirty-one because I was running away from my husband.” [84, с. 14].

Тут важливо зрозуміти, що Мей Маск згадує про самотність не як про часи, коли вона сидить одна і сумує за чоловіком, ні, а про ті часи, коли авторка одна, без підтримки, з дітьми, намагається вижити в цьому світі.

5. Тематична група «відносини». У своїх спогадах вона прише про чоловіка, який постійно палив (0,2% ФТС) і це її аж ніяк не приваблювало:

“The kids remind me that when I was dating someone who was a smoker —and they didn’t like him very much, as we were a very anti-smoking household” [84, с. 79].

Натомість, жінка згадує свою собаку (0,6% ФТС), яку вона любить:

“I’m glad to report that Del Rey and I are in a very good relationship” [84, с. 132].

Після невдалого шлюбу Мей Маск так і не змогла почати нові відносини, тому у своїх спогадах майже не пише про чоловіків, як про кохання. Всі побачення, на які вона ходила, були невдалими, тому її донька подарувала Мей Маск собаку, яку авторка полюбила без тям.

Мей Маск працює і моделлю, і лікаркою дієтологинею. Обидві професії приносять їй радість і це саме те, чим вона хоче займатись. У тематичному блоці «кар'єра» нами було виділено такі тематичні групи:

1. Тематична група «конкурси краси». Темою спогадів є «путівка у світ професійних моделей» (1,2% ФТС):

“I am really glad I participated in the beauty competition. It introduced me to a more professional modeling agency in Johannesburg” [84, с. 52].

Тут Мей Маск згадує про конкурси краси, а також події, завдяки яким вона виборола місце у світі моди.

2. Тематична група «модельний бізнес». Окремими темами спогадів стали:

– «знайомство з цікавими особистостями»(3,2% ФТС):

“Modeling has given me a completely different group of colleagues and friends who I wouldn't have known if I just remained a dietitian and mixed with scientists” [84, с. 54];

– «можливості» (5,9% ФТС):

“Also, modeling helped me explore the world, each city, because castings can be anywhere, and photo shoots can be either in dreadful or fabulous locations” [84, с. 54].

Завдяки модельному бізнесу мей Маск познайомилась з багатьма цікавими особистостями, зустріла нових хороших друзів. Також авторка згадує про те, що завдяки модельному бізнесу вона змогла подорожувати по всьому світові, відкривати для себе нові можливості, а саме: у кожному місці, де вона була, вона дізнавалась щось нове і розвивалась, як модель.

3. Тематична група «дієтологиня». Тут темою спогадів є «покликання життя»(12,8% ФТС):

“My main focus for most of my life was studying nutrition and running my own business as a dietitian” [84, с. 54].

Мей Маск пише про те, що, незважаючи на її кар'єру моделі, покликанням життям була саме професія дієтологині. Їй подобалось. Що вона могла приносити користь людям, допомагаючи скинути вагу та покращити стан здоров'я пацієнтів, як фізичний, так і моральний.

4. Тематична група «працююча мама». Мей Маск згадує як у ті важкі часи їй допомагали саме діти (1,2% ФТС):

“Elon was very good at helping to explain the word processor functions to me, not surprisingly!” [84, с.77].

Після розлучення Мей Маск залишилась одна з трьома дітьми. Її батьки померли і тому єдиними, хто міг їй допомогти, були її діти. Вони могли приготувати вечерю, або заповнювати брошури та інші дрібні справи.

5. Тематична група «соціальні мережі». У цьому блоці авторка згадує про соціальні мережі, як частину її роботи та спілкування. Тут ми виокремили наступні теми спогадів:

– тема спогадів «твіттер» (0,2% ФТС). Завдяки твіттеру Мей Маск розуміли, що саме подобається їй прихильникам, а що ні. Таким чином вона вдосконалювалась як мрдель:

“When I post research work on Twitter, followers are quick to let me know what they like and don't like, what they need or don't need” [84, с. 125];

– тема спогадів «зірка інстаграму» (0,8% ФТС). Завдяки інстаграму вона знайомилася з різними фотографами, з якими вдало співпрацювала:

“I dressed in up-and-coming designer outfits and worked with a street-style photographer from France who we met via Instagram” [84, с. 125];

– тема спогадів «сила фейсбуку» (0,4% ФТС). Мей Маск пише про те, що через фейсбук дизайнери бачили її фото, зв'язували та пропонували співпрацю, що робило Мей ще більш популярною:

“A designer saw my Facebook photos and sent me an invite to his movie premiere in LA” [84, с. 126];

– тема спогадів «соціальне спілкування» (1,8% ФТС). Тут Мей Маск пише про те, що завдяки соціальним мережам вона могла підтримувати зв'язок з дітьми та близькими друзями:

“It connects me with new friends, old friends, and potential clients” [84, с. 126];

– тема спогадів «опанування нових технологій» (0,2% ФТС). Авторка каже про те, що опанування нових технологій – важлива річ, оскільки в сучасному світі це може допомогти просунути, наприклад, блог в інстаграмі і це допоможе зібрати ще більше читачів та збільшити популярність. І аби цього досягти. Потрібно довго розбиратися в цьому, щоб робити якісний контент.:

“When Instagram upgraded something, suddenly I had three videos of what I thought I hadn't posted, and I had to take them all down in the middle of the night. It can drive you crazy” [84, с. 126].

Мей Маск була моделлю і частково її життя пов'язане з модельним бізнесом, тому і зовнішній вигляд повинен би бути відповідним. У своїх спогадах жінка також зачіпає тему внутрішньої краси. У літературному автобіографічному творі авторки ми виділили один з тематичних блоків: «краса». В цьому блоці ми виокремили такі тематичні групи:

1. Тематична група «волосся». Тема спогадів «сивина – це новий блонд» (1,8% ФТС):

“I would never have predicted that letting my hair go gray would be the secret to becoming a supermodel” [84, с. 12].

Мей Маск згадує про те, як дозволила своєму волоссю посивіти і ніколи про це не жалкувала. Вона каже, що це стало візитною карткою в світ моди.

2. Тематична група «старіння». Тут авторка згадує про декілька моментів:

– «зморшки на тілі» (0,9% ФТС):

“Funny enough, when I see the wrinkles on my face—and after sixty, wrinkles on my thighs and my arms—I find them amusing” [84, с. 12];

– «обличчя» (2,1% ФТС):

“I have never been asked to look younger, nor felt the need to hide my age. I am so happy to let people know that this is how fabulous we can look” [84, с. 33].

Тут авторка пише про те, що вона не засмучується через всі зморшки на своєму тілі, а навпаки, вона захоплюється собою і закликає читачів цінувати та любити всі зморшки та ямочки на своєму тілі.

3. Тематична група «стиль». Тут авторка вдається до таких тем спогадів:

– «експерименти з макіяжем» (2,4% ФТС). Мей Маск ніколи не намагалась маскувати зморшки, чи недоліки на своєму обличчі. Вона каже про те, що макіяж може підкреслити, наприклад, очі, зробити їх більш виразними. Обличчя – це ніби полотно, на якому може творити та створювати шедеври, так звані витвори мистецтва.:

“I love makeup because it takes my plain face, a blank canvas, and paints it into a work of art” [84, с. 30];

– «експерименти з одягом» (4,5% ФТС). Мей Маск дає поради стосовно того, як правильно підбрати речі в своєму гардеробі, комбінувати їх між собою і як зробити так, щоб виглядати ефектно:

“You can try looks that terrify you, because you also don’t have to wear it again. None of it is permanent” [84, с. 29].

5. Тематична група «особистість». Ми виділили такі теми спогадів:

– «внутрішня краса» (0,9% ФТС). Мей Маск постійно наголошує на тому, що :

“It’s better to have people like you for your personality rather than for your outside beauty” [84, с. 22];

– «впевненість» (1,8% ФТС). Насамперед не лише гарний макіяж, модна зачіска та стильний одяг робить людину красивою. Впевнена, ввічлива особа завжди буде справляти сильне враження. Не потрібно бути першими у всьому, а лише в тому, що вдається і що приносить радість:

“Practice doing what you’re good at, and don’t try to be the best at everything” [84, с. 36];

Наступний тематичний блок – «події у житті автора». У цьому блоці ми виділили такі тематичні групи:

1. Тематична група «переїзди». Хороші спогади пов’язані з добротою незнайомих (0,4% ФТГМК). Наприклад, водій автобусу у засніжений день чекав, поки Мей Маск через кучугури пробереться до зупиники, хоча тоді він і гадки не мав, хто вона така:

“I asked, “Are you stuck?” He said, “No, I saw you walking, so I waited for you” [84, с. 99].

Ми помітили, що жінка у своїх спогадах часто пише про труднощі, особливо авторка акцентує свою увагу на труднощах під час переїзду та перебування в іншій країні, яка стала для них новим домом:

– «почати все з самого початку» (0,6% ФТС). Мей маск часто переїжджала, будучи ще дитиною і завжди все доводилось починати спочатку: шукати новий дім. Нову роботу, пристосовуватися до життя в новій країні. У своїх спогадах авторка не рекомендує так часто змінювати місце проживання, як це робила вона:

“I just had to accept the fact that starting over is hard” [84, с. 87];

– «труднощі в іншій країні» (2,1% ФТС). Тут авторка згадує про те, що було важко запам’ятовувати вулиці, маршрути до роботи, оскільки в той час, коли вона переїжджала не було GPS навігаторів:

“I didn’t know the city well, and it was terribly confusing to make my way around” [84, с. 97];

– «екзамени в Канаді» (0,4% ФТС) Також Мей Маск пише про труднощі з екзаменами, які потрібні були для того, аби почати роботу дієтологині:

“I needed to pass the Canadian exams” [84, с. 97];

– «тернистий шлях» (2,9% М). Мей Маск згадує про всі випробування, які їй довелось пройти, аби досягти всього того, що вона має зараз:

“My family and friends have seen how hard I’ve worked and my struggles” [84, с. 109];

– «кредитна картка» (0,6% М). Авторка згадує про те. Що в новій країні вона не могла отримати кредитну картку, що було для неї проблемою, наприклад отримувати заробітню плату, чи відкрити кредитну історію:

“No matter how many banks I approached, I couldn’t get a card because I had no credit; without a credit card, I couldn’t begin to build my credit history in the country” [84, с. 104];

– «загублений багаж» (0,6% ФТС). Після переїзду до Канади. Мей Маск залишилась без багажу, а отже без одягу та своїх дипломів. Небайдужі люди допомгли вирішити це питання, але певний час було неможливо знайти роботу, а грошей на нові речі не було:

“It was the middle of winter, and on my flight to Toronto, my luggage had gone missing with all my clothes and my degrees” [84, с. 98];

2. Тематична група «подорожі». Під час подорожей зі своєю ріднею вона вчилась чомусь новому, спостерігала за батьками та набувала нового досвіду. Темою спогадів є «транспорт для подорожей» (0,6% ФТС):

“My father, Joshua Haldeman, loved to explore, and he was not content with only driving, so I grew up with a Bellanca airplane as part of the family” [84, с. 39].

Також авторка згадує про «подорожі пустелею» (1,2% ФТС). Її батько захолювався подорожами пустелею, тому вся родина також подорожувала разом з ним:

“I think my father just loved to explore the unknown, learn about new cultures, and discover new areas” [84, с. 51].

3. Тематична група «навчання». Мей Маск згадує про те, що вона навчалась на лікарку-дієтологиню (2,4% ФТС):

“I decided to study dietetics” [84, с. 52].

На своїй особистості авторка не акцентує багато увагу. Вона лише згадує про свою наполегливість (1,8% ФТС):

“I was determined not to leave until I had gotten what I wanted, and eventually they agreed” [84, с. 18].

Ще однією темою спогадів для авторки є «жарти» (0,6% ФТС; тематична група «гумор»):

“If you can speak with a sense of humor, laugh at yourself, and add lightness in your voice, you will be more fun.” [84, с. 23].

Мей маск любила пожартувати, але жартувати над собою. Вона згадує, що завдяки цьому на більшості ситуацій їй вдалось не акцентувати увагу, не хвилювати та просто жити далі.

Мей Маск також дає поради (1,2% М) читачам:

“My advice is to be kind to others, listen to others, and be upbeat” [84, с. 22].

Прояви особистості автора характеризується також такими темами спогадів: «здорове харчування» (2,2% ФТС):

“When you are eating well, you have a lot more energy” [84, с. 134], «спорт» (1,2% ФТС):

“I encourage some type of activity every day. But I don't believe in pushing so hard that it hurts” [84, с. 151].

Мей Маск каже, що завдяки здоровому харчуванню та елементарним фізичним вправам людина буде себе почувати бадьорою протягом всього дня. Також це безпосередньо впливає на здоров'я людини.

Авторка також згадує і про надлишкову вагу (0,4% ФТС). Мей Маск каже про те, що через надлишкову вона постійно себе погано почувала: у неї боліли коліна та спина:

“At forty-one, my cholesterol had increased, and my knees and back were hurting” [84, с. 72].

Отже, в своїх темах спогадів Мей Маск дуже часто згадує свою родину (31,1% ФТС), а також вона багато пише про свою кар’єру (28,3% ФТС). Окремою специфічною темою спогадів авторка виділяє спогади про свого чоловіка та подружнє життя разом з ним (6,3 % ФТС). Авторка також згадує про красу (9,9% ФТС). Виділяє також події у своєму житті (12,9% ФТС) та згадує про речі, які вирізняють її, як особистість (7,3% ФТС). Таким чином, можемо сказати, що для Мей Маск на першому місці були родина, особливу увагу вона приділяла своїм дітям, та кар’єра, яка має також провідне місце у житті авторки.

3.3.2 Тематика спогадів в автобіографії Річарда Фейнмана

Тематичне розгалуження автобіографічного твору автора-чоловіка так само, як і жінок, буде залежати від життєвого шляху автора. Результати дослідження представлені у таблиці (див. Додаток Б).

Річард Фейнман пройшов довгий та захоплюючий шлях. Автор згадує про те, що почав лагодити радіо, будучи ще дитиною (1,1% МТС), (тематична група «перша робота»):

“I went up to the radio and tried to fix it” [85, с. 20].

Також він згадує про свою роботу в готелі. Тематами спогадів стали невдоволення чайовими (0,2% МТС):

“I thought we should be paid more, and not have to have any tips.” [85, с. 27], поїдання тістечок (0,2% МТС):

“I was sitting around with nothing to do, getting bored, when suddenly I remembered there was a dessert to eat” [85, с. 28] та робота на кухні (0,3% МТС):

“I used to cut vegetables in the kitchen” [85, с. 29].

Перша робота Річарда Фейнмана була далекою від того, що він хотів. Тут він працював на свою тітку, виконував будь-які доручення, допомагав на кухні і їв солодощі, які залишала йому куховарка.

Також Річард Фейнман після закінчення інституту працював хіміком, хоча за фахом був фізиком, але в той час роботи для фізиків не було. Він згадує, що його робота полягала в металізації пластмас (0,2% МТС):

“I was pretty successful as a “chemist” in the company” [85, с. 56].

Річард Фейнман згадує про свої виступи, а саме: виступ на спеціальну фізичну тему (0,3% МТС):

“My first technical talk, and I have this audience!” [85, с. 80], семінари (0,2% МТС):

“But that was my big moment: I gave a seminar in the biology department at Harvard!” [85, с. 77], а також лекції (2,4% МТС):

“I got a big kick out of giving my talk on “Deciphering Mayan Hieroglyphics”” [85, с. 309] та конференції (3,4% МТС):

“One time, in 1957, I went to a gravity conference at the University of North Carolina” [85, с. 254].

Під час війни автор працював інженером-механіком (0,2% МТС) (тематична група робота під час війни»):

“By simply selecting the gears from the middle of the list and adding up the little torques with the two numbers he gave me, I could be a mechanical engineer!” [85, с. 105].

В містечку Лос-Аламос Річард Фейнман разом з іншими науковцями працювали над розробкою атомної бомби (5,9% МТС):

“Then I came back from Chicago, and I described the situation —how much energy was released, what the bomb was going to be like, and so forth” [85, с. 111].

Також він згадує про будівництво лабораторії, у якій він працював над створенням бомби (0,3% МТС):

“When I got to the site the first time, I saw there was a technical area that was supposed to have a fence around it ultimately, but it was still open” [85, с. 113].

Річард Фейнман почав вивчати новий матеріал стосовно ядерної фізики (0,2% МТС):

“I didn’t know very much about it; I had been doing other kinds of things. So I had to do an awful lot of work” [85, с. 113].

Під час роботи всі працівники проживали у гуртожитку (0,2% МТС). Річард Фейнман згадує лише про те, що не хотів з кимось ділити кімнату:

“But I didn’t want two people in the room” [85, с. 114].

Автор згадує про тамтешню цензуру (0,3% МТС). Цензура в той час діяла через те, що тривала війна і всі листування перевірялись, оскільки написане могло виявитись шифром:

“I would like to tell you something about the censorship that we had there” [85, с. 116].

Річард Фейнман також пригадує про те, що були певні проблеми з безпекою (0,3% МТГМК) на заводі, де виготовляли бомбу:

“When I arrived, sure enough, the big shots in the company and the technical people that I wanted were there, and the generals and everyone who was interested in this very serious problem” [85, с. 124].

Для Фейнмана викладання було рушійною силою життя (0,7% МТС). Після розробки бомби він вирішив стати професором та викладати фізику в вищих навчальних закладах:

“So I find that teaching and the students keep life going, and I would never accept any position in which somebody has invented a happy situation for me where I don’t have to teach” [85, с. 166].

Він згадує, що викладав у Корнелі (7,2% МТС):

“WHEN I WAS at Cornell I was asked to give a series of lectures once a week at an aeronautics laboratory in Buffalo” [85, с. 175], в університеті Ріо-де-Жанейро (8,9% МТС):

“This time I lectured at the University of Rio, which was supposed to pay me, but they never did, so the center kept giving me the money I was supposed to get from the university” [84, с. 201], в Калтеху (8,3% МТС):

“Anyway, I decided it would always be Caltech” [85, с. 231] та в «Інституті теоретичної фізики ім. Юкави при Кіотському університеті» (0,2% МТС):

“I really enjoyed working there” [85, с. 242].

Також Річард Фейнман згадує, що працював на державу, а саме консультував державні установи протягом короткого проміжку часу (0,3% МТС):

“Once I was asked to serve on a committee which was to evaluate various weapons for the army” [85, с. 282] та був членом Комісії зі складання навчальних планів (1,8% МТС):

“He asked me if I would serve on the State Curriculum Commission, which had to choose the new schoolbooks for the state of California” [85, с. 284].

Про особисте життя автор згадує не часто. Він іноді згадує про відносини з жінками, а також про ставлення до жінки та іноді говорить про шлюб. У цьому тематичному блоці нами було виділено такі тематичні групи:

1. Тематична група «відносини з жінками». Річард Фейнман згадує про офіціантку (0,2% ТГМК), з якою хотів вперше піти на побачення. Йому було важко спілкуватися з інками, він був сором'язливим, коли був студентом першого курсу, тому запросити дівчину на танці вартувало йому чималих зусилт:

“With great effort I finally got up enough nerve to ask her to be my date at the next fraternity dance, and she said yes” [85, с. 33].

Також він згадує про глухоніму дівчину (0,3% МТС). Річард Фейнман не побудував з нею відносини, але вони випадково зустрілись одного разу на танцях, а та

запропонувала відвідати вечірку, де були лише глухоніми люди і Річард Фейнман згадував про ту вечірку, нібито він опинився в чужоземній країні:

“I felt as if I was in a foreign country and couldn’t speak the language” [85, с. 37].

Автору подобалися танцюристки з Лас-Вегасу (0,7% МТС). До Лас-Вегасу Фейнман приїжджав не заради казино, йому просто подобались тамтешні танцюристки:

“In fact, show girls were my real reason for liking Las Vegas so much.” [85, с. 219].

Річард Фейнман згадує, що проводив час з проститутками у Лас-Вегасі (1,1% МТС):

“I was riding in a car full of prostitutes and they know all this stuff” [85, с. 221].

Також він згадує про одну з найкращих адвокатів Лас-Вегасу (0,2% МТС). Згадок про цю жінку мало, оскільки вони провели лише одну ніч разом:

“She liked me, and we went to a few places dancing” [85, с. 225].

2. Тематична група «ставлення до жінки». Фейнман ставився до жінок з повагою та не ділив їх на верхні та нижні прошарки суспільства (0,5% МТС):

“I didn’t care, when I met somebody, where they were from, or what their background was...” [85, с. 36].

3. Тематична група «подружнє життя». Автор згадує, що він турбувався про свою дружину, коли та була хвора (1,5% МТС):

“WHEN I WAS at Los Alamos and would get a little time off, I would often go visit my wife, who was in a hospital in Albuquerque, a few hours away” [85, с. 106].

Після смерті дружини автор одружився вдруге, хоча шлюб їх був невдалим і скоро вони розлучились (0,5% МТГМК):

“I wrote a letter to her and proposed” [85, с. 203].

Розлучившись з другою дружиною, автор одружився втретє і згадує про підтримку з боку своєї дружини (1% МТС):

“The next day I rolled up my picture, put it in the back of my station wagon, and my wife Gweneth wished me good luck as I set out to visit the brothels of Pasadena to sell my drawing” [85, с. 267].

Річард Фейнман був дуже цікавою особистістю (тематичний блок «прояви особистості автора»), яка надихає не одне покоління науковців. В автобіографії він згадує про розіграші (1,5% МТС) (тематична група «гумор»):

“I did the same kind of trick four years later at Princeton when I was talking with an experienced character, an assistant of Einstein, who was surely working with gravity all the time” [85, с. 38].

Йому подобалось розігрувати своїх товаришів. Іноді ці жарти були доволі жорстокими. Наприклад, коли він взламав сейф свого друга, сховав папери від нього і той подумав, що викрали скретні документи.

У цьому тематичному блоці ми виокремили тематичну групу «характер автора». Він згадує про те, яким був наполегливим (0,3% МТС):

“I finally fixed it because I had, and still have, persistence” [85, с. 22].

Річард Фейнман завжди досягав поставлених цілей. Він міг сдіти над задачею тиждень, але ніколи б не відступився і вирішив ту задачку.

Автор був дуже сором'язливим (0,3% МТС) у свої молоді роки:

“I was so timid that when I had to take the mail out and walk past some seniors sitting on the steps with some girls, I was petrified: I didn't know how to walk past them!” [85, с. 33].

Також Фейнман згадує про те, що він постійно міг викрутитися з різних ситуацій, що говорить про його хитрість (0,2% МТС):

“I was always a faker, always trying to escape” [85, с. 46].

Він визнає, що у нього неформальний та простодушній характер (0,2% МТС):

“So the guys in the fraternity, who knew my rather rough, informal manners, started making remarks like “Wait till they find out who they've got coming to Princeton!” [85, с. 62].

Окремою його темою спогадів є наукові експерименти (18,9% МТС) (тематична група «наука»). Річард Фейнман обожнював експерименти. Все почалось з радіо і завершилось атомною бомбою. Також він міг проводити будь-які експерименти: експерименти з мурахами та інші:

“I predicted a few things that nobody had experiments for yet, but when it came to the neutron and proton, I couldn't make it fit well with what was then known about neutron and proton coupling: it was kind of messy” [85, с. 246].

Автор згадує про те, що мав репутацію знаменитого шніфера (2,4% МТС). Річард Фейнман навчився зламувати сейфи, замки, будь-що і постійно хизувався цим перед друзями, колегами та навіть чиновниками:

“I figured that I had the safes beaten, in the sense that if there was a real difficulty—if somebody was lost, or dead, and nobody else knew the combination but the stuff in the filing cabinet was needed—I could open it” [85, с. 141].

Одним із його хобі також були розрахунки, завдяки щасливим числам (0,5% МТГМК) він дуже швидко рахував:

“I had computed e using that series, and had seen how quickly the new terms became very small” [85, с. 191].

А ще йому подобалася самба (0,2% МТС):

“I had heard a samba band practicing in the street, and I wanted to learn more about Brazilian music” [85, с. 203].

Також автор захоплювався малюванням (0,7% МТС):

“I wanted very much to learn to draw, for a reason that I kept to myself: I wanted to convey an emotion I have about the beauty of the world” [85, с. 257].

Він попросив свого друга навчати основам малювання, а взамін Річард Фейнман пояснював закони фізики художнику.

Річард Фейнман навчався у Масачусетському технологічному інституті (МІТ) (тематичний блок «буття автор»). Він згадує, наприклад, «братства» (3,6% МТС):

“AT MIT the different fraternities all had “smokers” where they tried to get the new freshmen to be their pledges, and the summer before I went to MIT I was invited to a meeting in New York of Phi Beta Delta, a Jewish fraternity” [85, с. 32].

Річард Фейнман згадував, що кожен студент повинен був вирішити для себе, до якого братства він хоче приєднатися. Для себе звичайно він обрав фізиків.

Після навчання у МІТ Річард Фейнман вступив до Принстону (3,6% МТС). Там він згадує, наприклад, про «циклотрон» (0,8% МТС):

“Therefore what I really wanted to see, what I was looking forward to, was the PRINCETON CYCLOTRON” [85, с. 66].

Річарда Фейнмана так цікавив циклотрон, тому що завдяки цьому прискорювачу Фейнман міг експериментувати та проводити усілякі дослідження.

Події у житті автора визначалися такими тематичними групами:

1. Тематична група «подорожі». Тут Річард Фейнман згадує про подорожі не як про курорти, а як про відкриття нових знань (0,5% МТС):

“Learn what the rest of the world is like. The variety is worthwhile” [85, с. 66].

Подорожуючи різними країнами, він викладав фізику в різних вищих навчальних закладах, а також сам отримував новий досвід та знання.

Автор також відвідав Бразилію (6,2% МТС):

“During that first time in Brazil, which lasted six weeks, I was invited to give a talk at the Brazilian Academy of Sciences about some work in quantum electrodynamics that I had just done” [85, с. 200].

Під час подорожі дивовижною Японією (4,1% МТС) Річард Фейнман спілкувався з науковцями та вивчав нову культуру. Він навіть вивчив кілька фраз японською, тому що хотів повністю відчувати атмосферу Японії:

“As soon as I got there, I knew it was worth it: It was so lovely” [85, с. 237].

2. Тематична група «війна». Автор згадує про те, що хотів допомогти своїй країні (1,6% МТС):

“I’d like to aid my country, sir, and since I’m technically-minded, maybe there’s a way I could help” [85, с. 101].

3. Тематична група «політика». Річард Фейнман представляв інтереси мешканців гуртожитку (0,2% МТС):

“So we debated this stuff, and I was elected to represent the dormitory people in the town council” [85, с. 115].

4. Тематична група «бари». Автор згадує про алкоголь (1,5% МТС). Він любляв випивати у одному барі, коли приїжджав на конференцію:

“I’d walk into the bar and order my Black and White” [85, с. 176]. Річард Фейнман пригадує також уроки від конферансьє (0,8% МТС). Тут автор згадує про те, як його вчили спілкуватися з дівчатами в барі, щоб отримати щось від них, наприклад секс:

“The master said, “This I know all about. I know exactly how it all works. I will give you lessons, so that hereafter you can get something from a girl in a bar like this”” [85, с. 187].

5. Тематична група «премії». Автор згадує про Нобелівську премію (1,1% МТС). Для нього це була аж ніяк не радісна подія. Навпаки, йому було там нудно:

“In a way, the Nobel Prize has been something of a pain in the neck, though there was at least one time that I got some fun out of it” [85, с. 304].

Також Річард Фейнман згадує про свою родину. Він каже, що його мама дуже пишалась ним (1,5% МТС):

“When I go home, my mother often tells me how she was telling her friends about me” [с. 156], а також згадує про виховання (3,7% МТС). Він виховувався в дружелюбній родині:

“You see, I had been brought up by my father against royalty and pomp” [85, с. 299] та про допомогу сестри (1,1% МТС). Сестра Фейнмана завжди могла йому дати слушну пораду, тому він доволі часто до неї прислуховувався:

“I called up my sister in New York to thank her for getting me to sit down and work through that paper by Lee and Yang at the Rochester Conference” [85, с. 247].

Отже, Річард Фейнман у літературному автобіографічному творі згадує про свою кар'єру (42,1% МТС), також детально розкриває особистісні прояви (21,6% МТС). Автор-чоловік згадує про своє буття (3,6% МТС) та події в своєму житті (16,3% МТС). Він також згадує про своє особисте життя (5,4% МТС), а про родину (6,3% МТС) в Річарда Фейнмана є лише незначна кількість спогадів. Він не згадує про своїх дітей, хоча в нього було їх двоє. Це говорить про те, що для автора-чоловіка була важлива його професійна діяльність, винаходи, наука та експерименти.

3.2. Зумовленість відтворення тем спогадів на лексичному рівні

Однією з основних жанроутворюючих рис є ідентичність образів автора та головного персонажа. Як було зазначено, сам автор є героєм автобіографічного твору. Оскільки досліджуються автобіографії жінки та чоловіка, для нас було важливим те, яким же чином відтворюються свої спогади Річард Фейнман та Мей Маск та за допомогою яких мовних засобів вони висвітлюють ті, чи інші події.

Виразні лексичні засоби слугують для надання тексту більшої точності, логічності, експресивності і забезпечують повніше сприйняття мови адресатом. Відмінності між чоловічою і жіночою мовою виявляються на різних рівнях мови: у лексиці, у фонетиці, в граматиці. Крім того, наголошуються розбіжності і в тактиках ведення розмов. Вважається, що найчастіше гендерні відмінності виявляються на рівні лексики [30, с. 76]. Жінкам властиво вживання зменшувальних форм, особливо в розмові з дітьми і тваринами; у мовленні жінок простежується тенденція до гіперболізованої експресії, висока концентрація емоційно-оцінних слів. У чоловіків – тенденція до точності номінації, вживання термінів і використання стилістично нейтральної оціночної лексики, експресивних, зазвичай, стилістично знижених засобів.

Крім того, жінки вживають більше займенників, дієслів, часток, ніж чоловіки; у жінок спостерігається тенденція до частішого вживання часток *не, ні*; жінки частіше

використовують невизначені, розтягнуті в часі, емоційно насичені імена якості і стану, тоді як чоловіки віддають перевагу конкретним іменам якості, обмежені в часі імена стану; чоловіки вживають якісні прикметники, в основному, у вищому ступені порівняння; жінки, в порівнянні з чоловіками, більш схильні до вживання вигуків, найчастішим з яких є «ой»; типово жіночими є конструкції із займенниками *такий, так, який*, позначені як позитивною, так і негативною конотацією; жінки віддають перевагу використанню димінутивів для передачі багатогранного ставлення до світу, а чоловіки – при описі ситуацій з дітьми або близькими, а також при вказівці розмірів або об’ємів предмета; у мові чоловіків переважають раціоналістичні оцінки, тоді як оцінок з соціальної точки зору, емоційних та сенсорних менше; чоловіки виділяють частіше естетичну, ніж етичну сторону предмета або явища навколишньої дійсності [30, с. 76].

Літературний маскулінний автобіографічний твір рясніє **стилістично маркованою лексикою** (див. Додаток В). Автор-чоловік дуже часто вдається до вживання архаїзмів (3,1% СМЛЗВТС), неформальної лексики (89,2% СМЛЗВТС), а також ідіом (7,7% СМЛЗВТС). Велика кількість неформальної лексики прослідковується в тексті Річарда Фейнмана, наприклад:

– іменник *“fella”* (49,2% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “a man; a male sexual partner or boyfriend” і перекладається як «пацан», «мужик», «чувак», «чоловік», «хлопець». Перекладач використовує такі лексичні одиниці: «чоловік», «хлопець», «людина», «приятель», «співробітник», «колега», «генерал», «господар кабінету», «кореш», «дехто», «горопах», «учасник»:

“Everybody knew what his problem was: he had an ulcer, the poor fella” [85, с. 176]. – «Усі знали, у чому річ: у горопах була **виразка**» [80, с. 199].

У перекладі вжито відповідник «горопах», аби вказати, що людина постійно живе в горі, біді. В тексті оригіналу автор вживає прикметник “poor”, аби показати нещасне становище людини. Такі відповідники як «співробітник», «колега», «генерал», «господар кабінету», «кореш», «дехто», «учасник» перекладач вживає, аби достовірно відтворити контекстуальний зміст літературного автобіографічного твору, наприклад:

“The other fellas in the company decided we should run advertisements in Modern Plastics magazine” [85, с. 57]. – *«Хтось із співробітників нашої «молодої динамічної компанії» вирішив, що час дати рекламу в журналі «Сучасні пластмаси»»* [80, с. 58].

– дієслово *“betcha”* (скорочення від I beat you) (1,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: *“meaning that you are very sure about something”* і перекладається як *«укладати парі»*. У перекладі було використано відповідник *«зуб даю»*, оскільки цей варіант вважається більш розмовним і означає, що людина не бреше, а також впевненість у своїй правоті:

“I betcha he comes and saves the situation” [85, с. 19]. – *«Зуб даю, що він прийде і врятує ситуацію»* [80, с. 17].

– іменник *“smart-alec”* (1,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: *“someone who tries to appear clever or who answers questions in a clever way that annoys other people”* і перекладається як *«дуже розумний»* (іронія). Перекладач вживає відповідник *«самовпевнений»*, маючи на увазі людина, яка занадто впевнена у своїх можливостях:

“The world is full of this kind of dumb smart-alec who doesn’t understand anything” [85, с. 27]. – *«У світі повно самовпевнених дурен, які нічого не розуміють»* [80, с. 26].

– іменник *“smoker”* (1,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: *“someone who smokes tobacco regularly; a social event featuring sketches, songs, etc., whether or not smoking is carried out.”* та має такі відповідники у перекладі *«курець»*, *«копильник»*, *«вагон для курців»*, *«купе для курців»*, *«копильна установка»*. У перекладу було вжити такий відповідник *«вечірка»*:

“AT MIT the different fraternities all had “smokers” where they tried to get the new freshmen to be their pledges” [85, с. 32]. – *«У масачусетському технологічному інституті всі студентські братства влаштовували вечірки, на яких «вербують» новачків»* [80, с. 31].

Перекладач мав на увазі зібрання, на яких збираються абсолютно всі студенти інституту і обговорюють там певні питання. В мові перекладу не існує прямого

відповідника, тому перекладач вживає слово «вечірка», щоб не нагромаджувати текст описовим перекладом.

– іменник “*sissy*” (4,6% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*a boy who other boys dislike and laugh at because they think he is weak or interested in activities girls usually like, or a person who is weak and cowardly (= not brave)*” і перекладається наступним чином: «хилляк», «зніжений хлопчик», «пестунчик», «мазунчик», «матусин синок». Перекладач обрав відповідник «слабак»:

“*I was always worried about being a sissy*” [85, с. 82]. – «Я постійно переживав, що мене вважатимуть **слабаком**» [80, с. 87].

– іменник “*crapper*” (1,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*a toilet*” (грубо) та перекладається наступним чином: «туалет», «хвалько», «полицейський відділок» (вульгаризм). У перекладі вжито відповідник «бовдур»:

“*I felt like a crapper*” [85, с. 43]. – «Я почувався **бовдуrom**» [80, с. 43].

Цим словом автор хотів виразити своє незнання іноземної мови та показати ситуацію, в якій почувався ніяково, тому відповідник «бовдур» вдало підходить для опису ситуації.

– прикметник “*cockeyed*” (3,1% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*not straight, but sloping to one side; used to describe a plan or idea that is stupid, not suitable, or not likely to be successful*” та перекладається як «божевільний», «хаотичний», «п’яний», «косий». У перекладі було вжито такі відповідники: «навсібіч», «перекос»:

“*So you get every illusion of logical connection, but the actual fact is that the thoughts become more and more cockeyed until they’re completely disjointed, and beyond that, you fall asleep*” [85, с. 49]. – «Виходило, що логічний зв’язок – це ілюзія, насправді думки розходяться **навсібіч**, зв’язок між ними слабне, і ти засинаєш» [80, с. 49].

– іменник “*titsies*” (1,5% СМЛЗВТС) перекладається як «жіночі груди», «цицьки». У перекладі було вжити прямий відповідник «цицьки»:

“...the name of the game is **“titsies”**” [85, с. 52]. – «Гра називалася «**цицьки**»» [80, с. 53].

– дієслово “*pee*” (3,1% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*to urinate*” і має такий відповідник у мові перекладу: «*мочитися*». Перекладач вжив такі відповідники: «*мочитися*», «*сцяти*»:

“*Get out of my way, or I’ll pee right through ya*” [85, с. 177]! – «*Вийди, а то сцятиму через тебе*» [80, с. 199]!

Річард Фейнман вживає таку неформальну стилістичну одиницю, аби показати ситуацію в барі під час розмови двох людей на підпитку. Перекладач, в свою чергу, використовує більш грубий відповідник, аби показати напруженість ситуації.

– іменник “*pal*” (4,6% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*a friend*” та перекладається наступним чином: «*приятель*», «*друг*», «*товариш*». У перекладі вжито такі відповідники: «*товариш*», «*віце-президент*», «*приятель*». Відповідник «*віце-президент*» вжито у такому значенні у перекладі для повного відтворення контекстуального змісту літературного автобіографічного твору у перекладі:

“*My advantage was that my pal had done no chemistry at all*” [85, с. 56]. – «*Мій козир полягав у тому, що наш «віце-президент» узагалі не знав хімії*» [80, с. 57].

У оригіналі автор вживає лексичну одиницю “*pal*” тому, що віце-президент компанії був другом автора, через це він так і пише про нього. А от перекладач вживає варіант «*віце-президент*», аби максимально точно відтворити ситуацію і не заплутати читача.

– іменник “*bottle-washer*” (1,5% СМЛЗВТС) також є неформально стилістичною одиницею і перекладається як: «*мийник пляшок*», «*службовець для технічних доручень*» (гумор). У мові перекладу було використано відповідну лексичну одиницю «*підлеглий, щоб посуд мити*»:

“*You’ll be interested and amused to know that you are now talking to the chief research chemist of the Metaplast Corporation, whose staff consisted of one bottle-washer*” [85, с. 59]!

– «Ну, тоді вам буде цікаво дізнатися, що ви говорите з головним хіміком корпорації «Метанпласт», у якого був один **підлеглий – щоб посуд мити**» [80, с. 62].

– ідіома “*pain in the neck*” (1,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику “*someone or something that is annoying or difficult to deal with*” та має такі відповідники у мові перекладу: «головна біль», «дратівливий», «набридливи». Цікаво, що перекладач вжив таку стилістичну одиницю «скабка у сраці»:

“*In a way, the Nobel Prize has been something of a **pain in the neck***” [85, с. 304]. – «У певному сенсі, Нобелівська премія була **скабкою у сраці**» [80, с. 356].

Автор використав цю ідіому, аби показати, що захід з нагоди присудження Нобелівської премії не викликав у нього захвату, оскільки такі зібрання були йому не до смаку. Перекладач вживає відповідник «скабка в сраці», щоб розкрити такий прояв особистості автора, як гумор та рису характеру малокультурного інтелектуала.

В той час як у літературному автобіографічному творі автора-жінки ми виявили незначну кількість стилістично маркованої лексики (див. Додаток Д), наприклад:

– фразове дієслово “*blow sb away*” (9,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*to surprise or please someone very much*” та перекладається як «вражати», «зносити», «здувати». У перекладі було вжито фразеологізм «вибухнула голова»:

“*She began to speak about the four seasons and the different colors and different textures . . . I was **blown away***” [84, с. 25]. – «Вона розповідала про чотири сезони в гардеробі, по різні кольори й текстури... У мене **мало не вибухнула голова**» [79, с. 32].

Мей Маск за допомогою цього слова хотіла сказати про жінку, яка розповідала про стиль та гардероб, як правильно підбирати одяг і таке інше. Оскільки авторка не зналася на моді, її дуже зацікавили слова стилістки і вона нею захоплювалася. В перекладі було вжито фразеологізм «вибухнула голова», щоб показати великий об’єм інформації, який потрібно було запам’ятати та втілити у життя. Також це фразове дієслова перекладачка вжила у такому значенні: «закохуватися»:

“*When I arrived, I was **blown away***” [84, с. 118]. – «я одразу **закохалася** в це місто» [79, с. 157].

Авторка мала на увазі, що місто Нью-Йорк вразило її до глибини душі. В перекладі було використано метафоричну форму, аби показати захопленість красою міста.

– фразове дієслово “*knock sth out*” (9,5% СМЛЗВТС) має значення у словнику “*make a person unconscious, typically with a blow to the head; defeat a competitor in a knockout competition*” та має такі відповідники у мові перекладу: «*вибивати*», «*перемогти*», «*здолати*». У перекладі були вжито фразеологізми «*збивати з ніг*», «*похнюпити носа*»:

“*Confidence gets **knocked out** of you many times*” [84, с. 34]. – «*Життя часто **збиває** нас з **ніг**, і ми відчуваємося невпевнено*» [79, с. 44].

Авторка хотіла сказати про те, що в житті можуть траплятися на шляху різні невзгоди, а перекладачка вжила фразеологізм, який є звичним для української мови і таким чином повністю відтворює думку авторки у перекладі.

“*What **knocked the confidence out** of you*” [84, с. 36]? – «*Що змусило вас **похнюпити носа***» [79, с. 48]?

Тут Мей Маск своїм питанням хотіла змусити читача задуматися, що могло його засмутити в тій, чи іншій ситуації. У перекладі були вжито влучний фразеологізм «*похнюпити носа*», який повністю відтворює задум авторки.

– іменник “*nerd*” (9,5% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*a person who is extremely interested in one subject, especially computers, and knows a lot of facts about it*” та перекладається наступним чином: «*ботан*», «*лох*» (більш грубий відповідник). У перекладі вжито прямий відповідник «*ботанка*»:

“*I told him that I was a **nerd**, not a beauty queen*” [84, с. 52]. – «*...тож сказала йому, що я **ботанка**, а не королева краси*» [79, с. 67].

– іменник “*jerk*” (19% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*a stupid person, usually a man*” і перекладається як «*тупиця*», «*нікчема*», «*дивак*», «*паскуда*»,

«покидьок». Перекладачка ж вжила слово «йолоп», що також вважається зневажливим лексичним засобом по відношенню до чоловіка:

“*Kaye called me a **jerk magnet**, and she was right*” [84, с. 69]. – «Кей називала мене «магнітом для **йолопів**» і не помилялася» [79, с. 91].

Мей Маск так пише тому, що в своєму житті вона не зустрічала хороших чоловіків, оскільки вони їй завдавали лише біль, наносячи як фізичні, так і душевні рани. Перекладачка використала саме лайливий відповідник «йолоп», щоб показати зневагу до тих мерзенних чоловіків, які змусили її страждати.

– ідіома “*back burner*” (4,8% СМЛЗВТС) має таке значення у словнику: “*if something is on the back burner, it is temporarily not being dealt with or considered, especially because it is not urgent or important*” та має такі відповідники у мові перекладу: «задній план», «другий план», «не актуальний». У перекладі ж вжито «не бути серед пріоритетів», що відповідає значенню зі словника:

“... *the idea of children was always **on the back burner***” [84, с. 54]. – «...діти ніколи не були серед її пріоритетів» [79, с. 71].

– архаїзм “*have ants in your pants*” має таке значення у словнику “*to not be able to keep still because you are very excited or worried about something*” та перекладається наступним чином: «не в змозі всидіти на місці». Перекладачка вжила фразеологічний відповідник «шило в одному місці»:

“*My twin sister says I **have ants in my pants***” [84, с. 115]. – «Моя сестра-близнючка каже, що в мене **шило в одному місці**» [79, с. 152].

Цей архаїзм передає насиченість та динаміку, яка у творі Мей Маск проявляється в постійних переїздах та подорожах, адже вона переїздила до восьми міст, змінила три країни та побувала на двох материках, а також подорожувала літаком з батьками по всьому світу. Перекладачка тому і вживає відповідник «шило в одному місці», аби передати динаміку життя авторки.

Отже, як засвідчив матеріал дослідження, автор-чоловік частіше вдається до вживання стилістично маркованої лексики, що підтверджує роздуми теоретиків стосовно того, що чоловіки схильні до вживання неформальної лексики, неологізмів, архаїзмів, тощо.

За результатами аналізу було встановлено, що чоловік частіше вдається до **пейоративної лексики**, ніж жінка (див. Таблицю 5.3). Пейоративи – це лексичні одиниці за допомогою яких виражається негативне відношення мовця до адресата; пейоративна лексика розвивається значно динамічніше і переважає над меліоративною; пейоративи є носіями почуттів та емоцій та відносяться до стилетворчої лексики; пейоративистворюють передумови для досягнення ілюкативного ефекту, забезпечують очікування адресата відпроцесу мовленнєвої діяльності, що складає ілюкативну ціль пейоративних понять; пейоративна лексика поділяється на абсолютну, тобто таку, яка зафіксована в словниках, та релятивну, тобто слова, що є аксіологічно конотованими лише в конкретному контексті, сам контекст відіграє важливу роль в аналітиці пейоративів; особливістю семантичного поля пейоративності є відсутність морфологічного ядра. Вибір пейоративів залежить і від типу тексту - чим він ближчий до повсякденної мови, тим більше в ньому пейоративної лексики. Дослідження функціонування такої лексики дає змогу зрозуміти тенденції розвитку мови загалом [38, с. 106].

**Пейоративна лексика як засіб відтворення тем спогадів
в англомовних літературних автобіографічних творах**

Таблиця 5.3

Пейоративний лексичний засіб відтворення тем спогадів (ПЛЗВТС)	Кількість контекстних репрезентацій ПЛЗВТС		Частка (%) репрезентацій відповідного ПЛЗВТС в ТК	
	МТК	ФТК	МТК	ФТК
<i>full</i>	16	0	18	0
<i>damn</i>	40	0	44,9	0
<i>slut</i>	0	1	0	1,1
<i>whore</i>	3	0	3,4	0
<i>bitch</i>	4	0	4,5	0
<i>hell</i>	21	4	23,6	4,5
Разом	84	5	94,4	5,6
Усього	89		100	

Річард Фейнман дуже часто вдається до вживання пейоративної лексики. Слово “*damn*” (44,9% ПЛЗВТС) у значенні «клятий», «дурний», «чортовий», «клятущий» може виражати такі емоції: невдоволення, обурення. Наприклад:

“*That sounds a little bit better, but it’s got this damn fool idea in it.*” [85, с. 133]. – «Так трохи краще, але однаково все спирається на цю дурнувату ідею» [80, с. 146].

Слово “*fool*” (44,9% ПЛЗВТС) перекладається як «дурень», «дурний». «недоумкуватий», «нерозважливий», «безумний», що характеризує, наприклад, людину, як нерозсудливу, яка чинить, не думаючи:

“*How is it possible,*” I asked, “*that an ‘intelligent’ guy can be such a goddamn fool when he gets into a bar?*”” [85, с. 187]. – «Як так виходить, питаю, – що «розумний» хлопець, зайшовши в бар, стає дурень дурнем. [80, с. 210].

Що стосується слів “*whore*” (3,4% ПЛЗВТС) та “*bitch*” (4,5% ПЛЗВТС), то Фейнман вдається до них не часто, але під цими словами він згадує дівчат з бару, які розводили хлопців на випивку та гроші. Слово “*bitch*” має такий відповідник у мові перекладу: «сучка» та характеризує жінку, як злу та неприємну:

“Some *bitch!* Now she’s doing this trick on the lieutenant even” [85, с. 189]. – «Ну, думаю, справжня *сучка*, тепер вона розводить лейтенанта». [80, с. 213]. Слово *whore* перекладається як «блудниця», «проститутка», «шльондра», «повія». Так зазвичай кажуть про жінок, які надають сексуальні послуги:

“They’re *whores* from Los Angeles” [85, с. 220]. – «Це *шльондри* з Лос-Анджелеса» [80, с. 252].

Перекладач в цьому випадку використовує відповідник «шльондри», щоб показати зневажливе ставлення до представниць даної професії.

Перекладач маскулітного літературного автобіографічного твору вдається до прямих відповідників та відображає негативне відношення автора до тієї, чи іншої ситуації, в якій той опинився.

Мей Маск майже не вживає пейоративну лексику. У своїх спогадах вона вдається до слова “*slut*” (1,1% ПЛЗВТС), що перекладається як «шльондра», «неохайна жінка», «кухарка». Згадуючи про своє подружнє життя, а саме про свого чоловіка, авторка написала про момент, коли той почав кричати на неї, та обзивати шльондрою:

“My husband screamed at me and called me a *slut*” [84, с. 62] – «Мій чоловік миттю спалахнув, почав кричати на мене, обзивати *шльондрою*» [79, с. 81].

У перекладі використано саме значення «шльондра». Таким чином перекладачка підкреслила зневажлива ставлення чоловіка до своєї дружини.

Отже, чоловік частіше, ніж жінка вдається до вживання стилістично маркованої лексики, що підтверджує спостереження психолінгвістів про те, що сленг, архаїзми та лайлива лексика традиційно вважають ознакою маскулітних текстів.

Прислівники-інтенсифікатори є експресивними засобами відтворення тем спогадів авторів. Річард Фейнман значно частіше вдається до їх вживання, ніж Мей Маск (див. Таблицю 6.3).

**Прислівники-інтенсифікатори як засіб відтворення тем спогадів автора
в англомовних літературних автобіографічних творах**

Таблиця 6.3

Тип прислівника- інтенсифікатора	Кількість контекстних репрезентацій прислівника- інтенсифікатора		Частка (%) репрезентацій відповідного прислівника-інтенсифікатора в ТК	
	МТК	ФТК	МТК	ФТК
<i>very</i>	359	88	40,9	10
<i>pretty</i>	59	7	6,7	0,8
<i>too</i>	54	76	6,2	8,7
<i>always</i>	137	98	15,6	11,2
Разом	609	269	69,4	30,6
Усього	878		100	

Так, Річард Фейнман здебільшого використовує прислівник *very*, аби підкреслити прикметники, пов'язаних з такими спогадами: *блискучі наукові відкриття, геніальні / бездарні ідеї*:

“*It was a very good idea, but my conscience bothered me a little bit...*” [85, с. 111]. – «*Ідея-то була хороша, але мене трохи мучила совість...*» [79, с. 119].

Перекладач здебільшого перекладає речення з прислівниками-інтенсифікаторами більш стримано. Мей Маск вдається до цього ж прислівника, але її спогади (*зовнішність, біль, самотність*) різюче відрізняються від спогадів автора-чоловіка, що показує відмінність тематичного розгалуження англомовного літературного автобіографічного твору:

“*It was a very painful period*” [84, с. 16]. – «*Для мене це був дуже болісний період*» [79, с. 19].

Перекладач відтворєю прислівник-інтенсифікатор “*very*”, вживаючи в українській мові прямий відповідник «*дуже*», «*неймовірно*».

Отже, незважаючи на те, що, жінки більш схильні до вживання експресивних засобів (прислівників-інтенсифікаторів), чоловік частіше вдається до цих прислівників, ніж жінка.

3.3. Передача тем спогадів як спосіб текстової об'єктивації гендеру автора в автобіографіях Річарда Фейнмана та Мей Маск на граматичному рівні

Одним із засобів відтворення тем спогадів в літературному автобіографічному творі ми виявили прикметники у найвищому ступені порівняння. Виявилось, що цей морфологічний засіб притаманний автору-жінці (4,3% ГЗВТС), хоча автор-чоловік також часто вдається до вживання прикметників у найвищому ступені порівняння (3,9 % ГЗВТС) (див. Таблицю 7.3).

Граматичні засоби відтворення тем спогадів авторів в англомовних літературних автобіографічних творах

Таблиця 7.3

Тип граматичного засобу відтворення тем спогадів (ГЗВТС)	Кількість контекстних репрезентацій ГЗВТС		Масова частка (%) репрезентацій відповідного ГЗВТС в ТК	
	МТК	ФТК	МТК	ФТК
Прикметники в найвищому ступені порівняння	44	48	3,9	4,3
Окличні речення	886	89	78,8	7,9
Інверсія	32	26	2,8	2,3
Разом	962	163	85,5	14,5
Усього	1125		100	

Як чоловік, так і жінка у своїх літературних творах частіше за все вживають прикметник “good”. Так, Мей Маск вживає цей прикметник, говорячи про такі теми спогадів як *діти* та *краса*, наприклад:

“*My children are **the best** thing I ever did, but the marriage was a mistake*” [84, с. 69].
– «*Діти – це **найкраще**, що зі мною сталося, але шлюб був помилкою*» [79, с. 91].

У наведеному прикладі прикметник у найвищому ступені порівняння “*the best*” перекладено за допомогою граматичної заміни повним міжмовним відповідником «найкращий».

Річард Фейнман також часто вживає прикметник “good”, згадуючи про такі теми: *наука*, *експерименти*, *навчання*, *мистецтво*, наприклад:

“It was an incomplete experiment, but I learned some new lab techniques from one of the best men in the field” [85, с. 77]. – «До кінця ми його не довели, але я навчився деяких лабораторних методів в одного з **найкращих** фахівців у цій галузі» [80, с. 81].

У наведеному прикладі прикметник у найвищому ступені порівняння *“the best”* також перекладено за допомогою граматичної заміни повним міжмовним відповідником «найкращий».

Окличні речення широко використовуються у художніх текстах та мають великий спектр прагматичного потенціалу. У художньому тексті окличні речення покликані передати всі відтінки психоемоційної діяльності комунікантів: емоційно-імпульсивну реакцію мовців, їхні внутрішні емоційні стани в усіх їх проявах, оцінку та відношення тих, хто говорить до фактів оточуючої дійсності, вплив на емоційну сферу адресата тощо. Будь-яке висловлювання зумовлене певними комунікативними інтенціями мовця вплинути певним чином на співрозмовника і має, таким чином, настанову, в якій варіюються сила та інтенсивність, кількість і якість впливових засобів мови. Саме тому детальне дослідження семантики та прагматики окличних речень є вкрай необхідним [35, с. 102].

Проаналізувавши літературні автобіографічні твори Мей Маск та Річарда Фейнмана, ми виявили, що автор-чоловіка значно частіше вдається до вживання окличних речень, ніж автор-жінка. Насамперед, це пов'язано з тим, що Річард Фейнман з самого дитинства міг виражати всі свої почуття та емоції, що стало ключивом фактором у його подальшому житті. Також у Річарда Фейнмана книга просто пронизана діалогами і завдяки окличним реченням він показує читачеві емоції, які відчув в певній ситуації: Також автор використовує окличні речення, коли радіє вдалому експериментові, чи доведеній науковій теорії:

“But that was my big moment: I gave a seminar in the biology department at Harvard” [85, с. 77]! – «Це була вершина моєї біологічної кар'єри: я проводив семінар на кафедрі біології в Гарварді» [80, с. 81]!

Перекладач також використовує синтаксичну форму окличного речення у своєму перекладі, оскільки за допомогою цього він передає емоції автора, а, як ми вже знаємо, Річард Фейнман був доволі яскравою та емоційною особистістю.

Мей Маск, навпаки, більш стримана у автобіографії. Окличні речення вживає тоді, коли радіє власним досягненням, чи досягненням своїх дітей:

“Elon was very good at helping to explain the word processor functions to me, not surprisingly” [84, с. 78]! – *«Лон просто й зрозуміло пояснив мені, як працює текстовий процесор, що зовсім не дивно»* [79, с. 104]!

Ми бачимо, що в мові перекладу також вжито окличні речення, оскільки перекладачка хотіла достовірно відтворити емоції авторки задля створення емоційно-експресивного змісту висловлювання.

За визначенням, інверсія – це стилістичний прийом, що полягає у навмисній зміні звичайного порядку слів з метою емоційного, смислового, виділення якої-небудь частини висловлювання. Інверсія може виконувати різні функції у висловлюваннях. Ці функції, в свою чергу, служать для різних цілей мовця. Іноді вони призначені для виділення певного слова, фрази в загальному потоці тексту, щоб читач запам'ятав назву, рекламований товар або послугу. Іноді різні функції інверсії сприяють підвищенню експресивності висловлювання, щоб вплив на читача також підвищувався. Спостерігаються випадки, коли за допомогою інверсії (її логіко-інформативна функція) підвищується інформативність всього висловлювання і всього тексту, його навколишнього щоб, знову ж таки, привернути увагу читача. Функція інтенсифікації служить для посилення емпатичного наголосу на певному слові, для створення певного образу в творі [87]. Стилiстична інверсія виділяє один із членів речення, у результаті чого надає висловам деякого емоційного забарвлення, до того ж присудок не завжди буде передувати підмету. Стилiстична інверсія як складова частина відіграє важливу роль у вираженні емоційної характеристики висловлювання та підсилення емоційної функції [32, с. 97].

Проаналізувавши літературні автобіографічні твори, було виявлено. Що Мей Маск та Річард Фейнман однаково вживають інверсію в автобіографіях. Відмінним є те, що саме хотіли виділити автобіографи. Наприклад:

“Exploring everything, having fun, working more than ever, working on social media to make sure that I’m working more than ever, and having the most fun” [84, с. 12].– «Я відкриваю нові горизонти, дістаю задоволення від життя, працюю більше, ніж будь-коли; опановую соціальні мережі, щоб бути ще ефективнішою і діставати ще більше задоволення від того, що роблю» [79, с. 13].

Мей Маск на початок речення виносить всі види діяльності, аби показати їх обсяг та звернути увагу читача саме на те, що вона дійсно плідно та багато працює. У перекладі інверсія не зберігається. Речення перекладено за допомогою Займенника «Я» та сполучника сурядності «щоб»

“From taking care of yourself and your family and friends, to looking and feeling fantastic, to having a successful career and living an adventurous life—it’s a lot to think about all at once” [84, с. 10]. – «Ви намагаєтесь дбати про себе, піклуватись про рідних і друзів, мати фантастичний вигляд і так само почуватися, будувати кар’єру й наповнювати своє життя пригодами. Думати водночас про все це надто складно» [79, с. 10].

А тут, наприклад, авторка на початку речення звертає увагу читача саме на ті речі, які важко поєднувати одночасно. Вона не акцентує увагу на тому, що це важко, чи не можливо, а на тому, що саме ці речі її хвилювали, оскільки Мей Маск любила своїх дітей, вона була готова на все заради того, щоб її діти мало, що їсти, але в той же час і вона повинна була піклуватися про себе, свою зовнішність, оскільки цього вимагала її робота. В перекладі ж було застосована такий прийом як «членування речення». Передача інверсії не була збережена.

Річард Фейнман використовує інверсію тоді, коли пише про роботу, наука та експерименти. Тобто, це саме ті моменти, які для нього були дійсно важливими у житті:

“So the next day, at the meeting, when we were discussing the tau-theta puzzle, Oppenheimer said, “We need to hear some new, wilder ideas about this problem” [85, с. 245]. «Наступного дня, на конференції, коли ми обговорюємо загадку тау-тети, Опенгеймер каже: —Нам потрібні нові несподівані ідеї про цю проблему». [80, с. 284]. Або:

“Even worse, at the end of the conference they were going to have another meeting” [85, с. 278]. – «Далі гірше: в кінці конференції організатори зібралися влаштувати ще одне засідання» [80, с. 325].

Тут ми також можемо побачити, що на початку речення акцентується увага на обставині часу – *кінець конференції*. Річард Фейнман пише про те, що саме під кінець конференції колеги вирішили піти на ще одну зустріч. Словосполучення *“Even worse ...”*, що стоїть аж на самому початку речення, перед обставиною часу, підкреслює невдоволення та роздратування автора. У перекладі інверсія зберігається.

На початку речення ми бачимо обставину. Річард Фейнман акцентує увагу саме на дні, та на застурчі, оскільки це зібрання з вирішення питань затягнулось.

“To build the lamp bank I went down to the five-and-ten and got some sockets you can screw down to a wooden base, and connected them with pieces of bell wire” [85, с. 17]. «Щоб зробити блок ламп, я сховався у господарський магазин, купив кілька патронів, прикрутив їх шурупами до дерев'яної дошки і з'єднав шматком проводу від дверного дзвінка». [80, с. 15].

Автор на початку речення виділяє саме мету свого експерименту – *щоб зробити*. Тобто, успіх та виконання цього експерименту були важливими і головне – це дотримуватися поставленої мети. У перекладі інверсія зберігається.

Висновки до третього розділу.

Отже, теми спогадів літературних автобіографічних творів будуть формуватися залежно від шляху автора. Було виявлено, що для Мей Маск важливою темою спогадів є родина (31,1%). Авторка згадує про своїх батьків, сестру, дітей і про їх теплі домашні відносини. Також для Мей Маск важлива тема спогадів кар'єра (28,3%). Жінка все життя

вимушена була заробляти власні кошти, ніколи ні на кого не сподівалась, а головне, що їй подобалась її робота дієтологині та моделі. Авторка також говорить про красу (9,9%), переїзди, подорожі (12,9%) та про здоров'я (3,9%), характер (2,9%), гумор (0,6%). Для Річарда Фейнмана основною і важливою темою спогадів є його кар'єра (42,1%). Тут він говорить і про науку, і про експерименти, і про конференції, про розробку атомної бомби – це все було частиною життя автора. Автор також згадує про особисте життя (5,4%). Він писав про свій шлюб, але ніколи не вдавався до подробиць. Буття автора визначається такими темами спогадів: Масачусетський технологічний інститут (4,7%), Принстон (8,3%). Річард Фейнман згадує про подорожі, війну, політику, посиденьки в барах після конференцій, а також премії (16,3%). Про родину автор згадує не часто (6,3%). Річард Фейнман дуже рідко писав про особисті відносини. Про дітей в автобіографії автора не написано жодного слова, хоча в нього було двоє дітей. Важливо зазначити, що автобіографії Мей маск притаманні спогади про вагітність та народження дітей, в той час як Річард Фейнман згадує про науку, фізику, бомбу, війну, конференції та викладання. Наголошуємо на тому, що теми спогадів відрізнятимуться від обраного шляху автором. В автобіографії автор сам обирає моменти, на які варто звернути увагу читача, а на які ні.

Було проведено аналіз відтворення тем спогадів на граматичному та лексичному рівнях. Насамперед, вживання тих, чи інших лексичних та граматичних форм говорять нам про характер автор, про його ідентичність, яку він вирає за допомогою оюразу героя в автобіографії. Сам автор є героєм автобіографічного літературного твору. Було виявлено, що Річард Фейнман (3,9% ЗВТС) вживає пейоративну лексику набагато частіше, ніж Мей Маск (0,2 % ЗВТС). Також частотне використання прислівників інтенсифікаторів притаманне Річарду Фейнману (28% ЗВТС). Стилістично марковану лексику автор-чоловік частіше вживає (3% ЗВТС), ніж автор-жінка (0,9% ЗВТС). Відтворення тем спогадів на граматичному рівні: було виявлено, що використання прикметників найвищого ступення порівняння притаманне як Мей Маск (2,2% ЗВТС), так і Річарду Фейнману (1,9% ЗВТС). Було також засвідчено, що автор-чоловік частіше

вдається до використання окличних речень (40,6% ЗВТС) в автобіографії, ніж жінка (4,1% ЗВТС). Інфлексія вживається майже однаково в літературному автобіографічному творі Річарда Фейнмана (1,7% ЗВТС) та літературному автобіографічному творі Мей Маск (1,2% ЗВТС). Насамперед, це пов'язано з вихованням та життєвими цінностями, які були закладені в авторів з самого дитинства.

ВИСНОВКИ

У роботі подано вирішення актуальної наукової задачі «Автобіографізм у літературі non-fiction». Дослідження дало змогу дійти таких висновків:

1. Обґрунтувавши теоретичні та методологічні засади дослідження проблеми автобіографізму у літературі non-fiction, ми дійшли таких висновків:

Сплеск літератури non-fiction пов'язують з періодом кризи роману. Західні вчені дійшли єдиної думки щодо вживання терміну non-fiction, в той час як вітчизняні вчені все ще дискутують стосовного того питання, яким же терміном назвати літературу non-fiction. Прийнятними є такі варіанти: «документалістика», «література факту», «фактографія», «нефікційна література» або «література non-fiction». Всі дослідники зауважують, що документалістика базується на реальних фактах і важливою ознакою такої літератури є авторське осмислення суспільно-політичних подій, або осмислення життєвого шляху реальної особи. Автобіографія, яку ми розглядаємо в нашому дослідженні, власне є одним із жанрів документалістики. Автобіографія – це не лише твір, за допомогою якого автор розповідає про своє особисте життя та власний досвід. Автобіографія – це джерело фактів, які не завжди можна почути, чи побачити в новинах та / або на телебаченні. Завдяки автобіографії можна відчувати життя тієї, чи іншої епохи, побачити всі барви, секрети та інтриги певної доби. На нашу думку, автобіографічні літературні твори – це скарб та неоціненне джерело для мовознавців та лінгвістів, оскільки ці твори насичені різноманітними діалектами, лексичними та граматичними, а також графічними одиницями і самі це елементи твору показують нам повну картину життя певного часу і що важливо – вони розкривають героя твору, який є основною постаттю літературного автобіографічного твору, а, як нам вже відомо, героєм автобіографічного літературного твору є сам автор. Важливо сказати і про автобіографізм. Автобіографізм досліджується в межах автобіографії як спосіб відображення подій реального життя. Письменник ототожнює себе з героєм твору. В нашому випадку, героєм літературного автобіографічного твору є сам автор.

Спогади (мемуари) є унікальним людським документом, що займає проміжну позицію між творами художньої літератури і науковими творами з історії. Особливістю спогадів є хронологія подій та документальність, що базується на свідченнях автора. Важливо зазначити те, що спогади – це хоч і фіксація фактів минулого, але все ж таки суб'єктивна, оскільки людська пам'ять не об'єктивна, через що автор може випустити певні моменти, чи події, але в той же час мемуари містять в собі ті факти з життя автора та, можливо, цілої епохи, які можуть бути не задокументовані в історичних джерелах і це є характерною особливістю спогадів. Головна мета спогадів полягає у осмисленні часу, доль поколінь та сучасників, донести життєвий досвід наступним поколінням. Пам'ять, безпосередньо, є основним джерелом написання будь-яких спогадів. На нашу думку емоційне наповнення спогадів забезпечує детальне дослідження особистості автора через його образ, а саме героя літературного автобіографічного твору. Ми вирішили звернути увагу на літературні автобіографічні твори ХХ-ХХІ ст. Річарда Фейнмана та Мей Маск, аби дослідити не лише їх теми спогадів та за допомогою яких мовних засобів вони висвітлюють ті, чи інші події у творі, а також переклад українською мовою цих автобіографічних дискурсів, оскільки завдяки мові ми можемо дізнаватися культурну специфіку певного народу. Аби культура певної нації могла розвиватися у всебічному напрямку, важливо обмінюватися набутими культурними цінностями з іншими країнами. Одним з таких шляхів обміну культурними цінностями є переклад літературних творів. Як ми знаємо, саме письмові праці відображають мовні особливості народу, а за допомогою перекладу оригінальних творів й інші нації можуть пізнавати культурні надбання окремих народів.

2. Теми спогадів літературних автобіографічних творів відрізняються у автора-жінки та автора-чоловіка за тематикою, розкриттям певної теми спогадів, а також ціннісними домінантами у темах спогадів. Автобіографічний твір автора-чоловіка та автора-жінки відрізняються один від одного не кількістю темою спогадів, а саме їх змістовим наповненням. Яскравим прикладом літературного автобіографічного твору Мей Маск є розкриття тем спогадів народження дитини, краса, заміжжя та страждання

у подружньому житті. Ці теми являються характерними для авторки. Що стосується ціннісних доміант, то Річард Фейнман у своїх спогадах часто пише про свою професійну діяльність, та світ науки, есперименти та дослідження, в той час як для Мей Маск доміантними цінностями є спогади про своїх батьків та дітей, а вже потім про кар'єру. Також важливо зазначити про те, що Мей Маск та Річард Фейнман по різному висловлюються стосовно однієї теми спогадів. Наприклад, згадуючи про жарти, автор-жінка наголошує на тому, що потрібно вміти жартувати над собою, в той час, як автор-чоловік у автобіографії згадує про жарти, як спосіб розважитися та розіграти товаришів по роботі. У результаті проведення суцільної вибірки з аналізованих текстів обсягом 510 сторінок було виділено 1124 топікальних контекстів, серед яких 615 маскулінних топікальних контекстів та 509 фемінних топікальних контекстів. В цих топікальних контекстах ми визначили, що у Річарда Фейнмана 53 теми спогадів, а у Мей Маск 54.

3. Проаналізувавши лексичні та граматичні засоби відтворення тем спогадів, ми виявили, що Річард Фейнман значно частіше вдається до стилістично маркованої лексики (неформальна лексика, ідіоми, архаїзми), ніж Мей Маск. Окремо ми виділили пейоративну лексику, яку також чоловік вживає дуже часто в літературному автобіографічному творі, на відмінну від жінки. Це говорить про те, що текст літературного автобіографічного твору автора-жінки тяжіє більше до еталонної літературної мови. Також автор-чоловік набагато частіше вживає прислівники-інтенсифікатори, ніж жінка і таким чином надає автобіографії експресивного забарвлення. Хоча, згідно з лінгвогендерологічними дослідженнями, автори-жінки частіше вдаються до вживання прислівників-інтенсифікаторів, ніж автори-чоловіки. На граматичному рівні ми виділили такі засоби представлення гендеру автора: окличні речення та прикметники у найвищому ступені порівняння. Незважаючи на те, що прикметники у найвищому ступені порівняння та окличні речення є характерними для авторів-жінок та надають змісту твору емоційно-експресивного забарвлення, все ж частіше до цих граматичних засобів вдається чоловік, ніж жінка. Насамперед, це пояснюється тим, що риси, які стереотипно притаманні жіночому тексту, можуть бути

виявлені і в чоловічому мовленні та навпаки. Важливо те, що всі ці лексичні та граматичні засоби автори вжили у своєму літературному автобіографічному творі, відтворюючи теми спогадів та характеризуючи своїх героїв, якими є Річард Фейнман та Мей Маск і завдяки цьому ми змогли охарактеризувати добу та самих авторів через ці теми спогадів.

4. У процесі зіставного аналізу автобіографічних творів мови оригіналу та мови перекладу ми ставили за мету проаналізувати переклади літературних автобіографічних творів та визначити рівень адекватності передачі змісту твору. Ми аналізували переклад Миколи Климука, який переклав автобіографію Річарда Фейнмана «Та ви жартуєте, містере Фейнман!» та переклад Анни Цвіри, яка переклала автобіографію Мей Маск «Жінка, яка має план». Перекладач, як і автор-чоловік, часто вдавався у перекладі до стилістично маркованої лексики, архаїзмів, ідіом та неформальної лексики. Перекладач відтворив оригінал твору тими мовними засобами, які притаманні українському народові, не порушуючи єдності змісту та форми автобіографічного твору. Микола Климука, аби передати емоційний та неформальний характер автора, дуже часто вдавався до окличних речень, що говорить нам про те, що перекладач таким чином показував нам емоційність тих, ч інших ситуацій а також підкреслював характер Річарда Фейнмана. Перекладачка літературного автобіографічного твору Мей Маск також відтворює оригінал тексту завдяки тим мовним засобам, які притаманні культурі українського народу. Проте, перекладачка майже не вживає неформальну, чи пейоративну лексику, що підтверджує думки вчених-лінгвістів про те, що жінки рідше вдаються до вживання стилістично маркованої лексики, ніж чоловіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові праці

1. Акіншина І. Жанрово-стильові особливості художньо-біографічної прози 80-90-х років ХХ століття: дис ... канд. філол. наук. Луганськ, 2005.
2. Арешков Ю. Основи лінгвістичних досліджень. *Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей*. Кривий ріг, 2006. 51с.
3. Баган Х. Автобіографія, мемуари, щоденник: типологічні відмінності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Філологічна»*. Випуск 52, 2015. С. 33-35.
4. Біла С. Гриценко Г. Автобіографічні спогади Омеляна Вишневецького як джерело вивчення післявоєнної історії Західної України: теоретичні та методичні засади використання у профільній старшій школі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. С. 285-305.
5. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману. К., 2009. 519 с.
6. Борисенко Н. Методика проведення наукових досліджень. Навчально-методичний посібник. Житомир, 2010. 64 с.
7. Варикаша М. Гендерний дискурс у літературі non-fiction. Монографія. Донецьк, 2013. 213 с.
8. Варикаша М. Секс і кохання у літературі non-fiction (гендерний аспект). *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Випуск І. С. 133-141.
9. Василенко І. Специфіка літературного портрету як жанру сучасної української мемуарної прози: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 1997.
10. Воротченко В., Сітко А. Нон-фікшн як особливий феномен лінгвістичного перекладознавства. *Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches: Conference Proceedings*. Tbilisi: Baltija Publishing, 2018. С. 96-99.

11. Галич В. Олесь Гончар – журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності. Київ, 2004.
12. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза перспективи. Монографія. Луганськ, 2001.
13. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. Київ, 2005. 489 с.
14. Грегуль Г. Українська біографічна проза першої половини ХХ століття: жанровий аспект (за творами В. Петрова С. Васильченка, О. Єльченка, Л. Смілянського): автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2005.
15. Данильченко І. Трансформація життєвої правди в художню у творах української художньої біографії: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 1997.
16. Дацюк О. Особливості жанрової еволюції сучасної художньої біографії: автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 1997.
17. Джигун Л. Літературний автобіографізм в мемуарах Докії Гуменної. *Філологічний дискурс*. Випуск 3. 2016. С. 40-47.
18. Джигун Л. Сутність понять «мемуари», «автобіографія», «щоденник». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2017. № 31. Том 3. С. 10-13.
19. Здоровега В. Збагнути день суціль. К., 1986.
20. Зелінська А. Українська біографічна книга нон-фікшну розрізі проблемного підходу. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 7. С. 15-21.
21. Ігнатів Н. Жанрові пошуки художньої документалістики 1970 – 90-х рр.: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 1998.
22. Казьмирчук М. Джерела особового походження. Київ: Логос, 2010. 242 с.
23. Ковальова Я. Михлик О. Типологічна характеристика автобіографії як документально-літературного жанру. Дніпропетровськ, 2014. С. 60-66.
24. Ковальова Я. Проблемне поле сучасних автобіографічних досліджень. *Від бароко до постмодернізму*. Випуск XVII, 2014. С.124-126.

25. Колінко. О. Нон-фікшн як особливий феномен сучасної белетристики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2016 № 24 том 2. С. 74-77.
26. Колошук Н. Нефікційна література (документалістика) як маргінальне явище мультикультурного процесу сучасності: українська ситуація. *Питання літературознавства*. Чернівці, 2009. Вип. 78. С. 215 – 223.
27. Колошук Н. Нефікційна проза: навч. посібник для закладів вищої освіти. Київ: Каравела, 2021. 332 с.
28. Коляструк О. Джерела з історії повсякденності. Поевнена Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.), 2010. С. 49-72.
29. Коляструк О. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності. *Український історичний журнал*. Київ, 2008. С. 145–153.
30. Комов В. Диференціація мовлення на чоловіче та жіноче. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*. № 11, 2011. С. 73-79.
31. Кондратюк С. Шляхи використання літератури напрямку нон-фікшн у закладах дошкільної освіти: інтегрований підхід. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 1 (324)*, 2019. С. 249-259.
32. Косенко А. В., Марущак Є. О. Типологія та функції інверсії на матеріалах творів Сомерсета Моєма. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021 № 48 том 3. С. 96-98.
33. Коцюбинська М. Зафіксоване й нетлінне. Роздум про епістолярну творчість. Київ, 2001.
34. Кривенко В.М., Сітко А.В. Відтворення стилістично маркованої лексики у літературі жанру non-fiction. *Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences Міжнародний науковий журнал «Грааль науки» : за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2022 року)*. № 21. ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С. 140-144.

35. Крилова Т., Купцова І. Комунікативні функції окличних речень (на матеріалі творів Роальда Дала). *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2017. С. 99-102.
36. Кузьменко В. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років ХХ ст. К., 1998.
37. Кузьміна І. Автобіографія як вид англомовного публіцистичного стилю. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. Книга 2, 2014. С. 126-129.
38. Кульчицька О. В. Теоретичні підходи до пейоративної лексики у сучасній лінгвістиці. *Нова філологія*. №53. 2012. С. 102-106
39. Литвиненко А. Культурологічні засади та основні підходи до вивчення джерел регіональної мемуаристики. *Молодий вчений* № 8.1 (48.1), 2017. С. 30-34.
40. Любовець Н. Українські мемуари в сучасному інформаційному просторі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Вип. 37, 2013. С.602-615.
41. Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Курс лекцій. Львів, 1999. 352 с.
42. Малішевська І. Автобіографія: витoki, становлення та критика жанру. *Літературознавчі обрії*. Випуск 17. С. 37-40.
43. Манюх Н. Автобіографізм як особливість характеротворення у прозі Володимира Дрозда. *Слово і час*. №5. 2008. С. 81-87.
44. Мельничук Б. Випробування істиною. Проблеми історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початків до сьогодення). Київ, 1996.
45. Огар Е. Сучасна нон-фікшн для дітей: структурні та функціональні характеристики. *Читач і читання в системі суспільних пріоритетів. Наукові записки*. 2012 (39). С. 41-47.

46. Оздемір О. Проблеми нараталогічного аналізу мемуарно-автобіографічних жанрів. *Young Scientist*. № 3.2 (55.2): Рівненський державний гуманітарний університет. March, 2018. С. 29-32.
47. Онищенко О. Літературний портрет Івана Франка у спогадах родичів письменника. *Філологічний дискурс*, випуск 5, 2017. С. 85-95.
48. Руденко А. С. Автобіографія як метажанр в іспанській літературі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 14 (273). Ч. II. 2013. С. 70-76.
49. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і час*. №6. 2019. С. 62-73.
50. Сахарчук Н. Авторська суб'єктивність у постмодерній прозі Ю. Андруховича та В. Слапчука: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2014. С. 3.
51. Сиваченко Г. Пророк не своєї вітчизни. Експатріантський «метароман» Володимира Винниченка: текст і контекст. К., 2003.
52. Сіверська С. Наративні особливості автобіографічної прози кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. на здобуття наук. Ступ. ... канд. філ. наук. Тернопіль, 2011. С. 3.
53. Сінченко О. Формування світоглядних уявлень студентів кризь призму літератури нон-фікшн. *Scientific and pedagogic internship «Organization of the educational process in the area of philological sciences: a global experience and national practice»: Internship proceedings*, November 16 – December 28, 2020. Venice: Izdevnieciba “Baltija Publishing”. С. 69-71.
54. Таран Л. «Бути самій собі ціллю» (Автобіографізм у творчості сучасних жінок-авторів). *Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Українознавчий альманах*. Випуск 6. С. 157-162
55. Томусяк А.О. Інверсія як експресивно-комунікативна модифікація речення у художньому англomовному тексті. *Молодий вчений*. No 2 (78). 2020. С. 167-170.

56. Торопцева А. Дослідження мемуарних джерел як культурно-історичного феномена епохи. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Інтердисциплінарні виміри*. Кривий Ріг, 2019. С. 28-30.
57. Тучкова О. Автобіографічна проза в ракурсі досліджень лінгвостилістики: проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Вип. 26. 2014, С. 275-284.
58. Фірман О. Жанрові особливості автобіографічної прози Богдана Лепкого та Наталени Королевої. *Наукові записки ТНПУ: Літературознавство*. Вип. 47. 2017. С. 207-216.
59. Цяпа А. Автобіографія як проєкція творця та національної літературно-культурної традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті): дис. на здобуття наук. ступ. ... канд. філ. наук. Т, 2006. 197 с.
60. Черкашина Т. Ю. Література особистого спогаду в системі словесної творчості. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 4 (263). Ч. II. 2013. С. 37-46.
61. Черкашина Т. Ю. Автобіографічне й біографічне письмо: спроба диференціації понять. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 4 (191), 2010. С. 180-188.
62. Черкашина Т. Ю. Автобіографічне письмо: документальність versus фікційність. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 12, 2012. С. 225-231.
63. Черкашина Т. Ю. Основные тематические блоки в структуре жанра автобиографии. *ВЕСТНИК ОГУ* №1 (162). Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, 2014. С. 36-40.
64. Чернявська О. Автобіографізм як науковий термін. *Таврійські філологічні наукові читання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Київ, 2022. С. 124-128.
65. Щеголь Л. Автобіографізм творчості Меши Селімовича на прикладі роману «Дервіш і смерть». *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. 2010. Випуск 12, 2010. С. 382-385.
66. Щербицька В. Автобіографія як літературний жанр втілення гендеру автора. *Сучасна філологія: теорія і практика*. Київ, 2015. С. 83-86.

67. Щербицька В. Лінгвокогнітивна об'єктивація гендеру автора в англomовному літературному автобіографічному творі XXI століття: авториф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04. Херсон, 2016. 378 с.
68. Gusdorf G. Conditions and Limits of Autobiography / G. Gusdorf // Autobiography: Essays Theoretical and Critical / ed. by James Olney. – Princeton; New Jersey, 1980. – P. 28-48.
69. Gusdorf. G. Lignes de vie 2: autobiographie. Paris: Odile Jacob, 1991. 504 p
70. Lejeune. Ph. Le pacte autobiographique. Paris: Seuil, 1975. 355 p.
71. Lejeune. Ph. Signes de vie: le pacte autobiographique 2. Paris: Seuil, 2005. 278 p
72. Olney J. Memory and narrative: the weave of life writing. Chicago: University of Chicago Press, 1998. 446 p.

Довідкова література

73. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склав М. І. Балла. – К.: Освіта, 1996.
74. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
75. Галич О. Термінологія сучасної документалістики, 2006. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/919/1/06goatsd.pdf> (дата звернення: 02.10.2022).
76. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / Редкол. : О. С. Мельничук (голов ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1982 – 2006. – (Словники України).
77. Зацний Ю. А., Янков А. В. Нова розмовна лексика і фразеологія: Англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2010. 224 с.
78. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Гром'яка Р. І., Ковалів Ю. І., Терешко В. І. – Київ, 2006.
79. Маск М. Жінка, яка має план. Життя, сповнене пригод, краси й успіху / Мей Маск; пер. з англ А. Цвіри. Х. : Віват, 2021. – 224 с.
80. Річард Фейнман. Та ви жартуєте містере Фейнман! Пригоди допитливого дивака / пер. з англ. Микола Килимчук. К. : Наш формат, 2018. 400с.

81. СЛОВНИК.ua URL:
<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%BC> (дата
звернення 12.10.2022).

82. Українська літературна енциклопедія, 1988. URL:
<http://izbornyk.org.ua/ulencycl/u1e02.htm> (дата звернення: 05.10.2022).

83. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення:
28.05.2022).

84. Maye Musk. A woman makes a plan. Advise for a Lifetime of Adventure, Beauty
and Success. New-York, 2019. 224 с

85. Richard P. Feynman. Surely You're Joking, Mr. Feynman! Adventures of a Curious
Character. Norton, 1997. 343 с.

Інтернет-джерела

86. Агеєва В. Пам'ять, спогад та ідентичність: досвід сучасної української
літератури, 2014. URL:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10853/Aheieva_Pamiat_spoHAD_ta_i_dentychnist.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 22.10.2022).

87. Бурдюгова Н. Р. Прагматичні особливості інверсії в англomовному
художньому дискурсі, 2012. URL:
https://scholar.google.com.ua/scholar?hl=uk&as_sdt=0%2C5&q=інверсія+це&btnG (дата
звернення: 22.10.2022).

88. Габдукаєва О. Автобіографізм як вияв психологізму у повісті Тараса Шевченка
Музикант. 2008. URL:
[http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:usv42XZUXHkJ:scholar.google.com/+О.+Габдукаєва,+асп.+АВТОБІОГРАФІЗМ+ЯК+ВИЯВ+ПСИХОЛОГІЗМУ+У+ПОВІСТІ+ТАРАСА+ШЕВЧЕНКА+\"МУЗИКАНТ\"&hl=uk&as_sdt=0,5](http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:usv42XZUXHkJ:scholar.google.com/+О.+Габдукаєва,+асп.+АВТОБІОГРАФІЗМ+ЯК+ВИЯВ+ПСИХОЛОГІЗМУ+У+ПОВІСТІ+ТАРАСА+ШЕВЧЕНКА+\) (дата
звернення: 22.10.2022).

89. Даниліна О.В. Автобіографізм прози Марії Матіос. 2011 URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:rD0ryX0n5xIJ:scholar.google.com/+автобіографізм+прози+марії&hl=uk&as_sdt=0,5 (дата звернення: 22.10.2022).

90. Дарчик-Муравська С. Образ ворога у контексті українсько-річпосполитського протистояння середини XVII ст. (на матеріалах спогадів та автобіографічних щоденників). URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:LBaLGMiCOKsJ:scholar.google.com/+спогади+в+автобіографії&hl=ru&as_sdt=0,5 (дата звернення: 06.10.2022).

91. Зелінська А. Біографічні видання як трендовий сегмент української книги нон-фікшн, 2016. URL: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:NU_xniXARtQJ:scholar.google.com/+література+нон+фікшн&hl=uk&as_sdt=0,5 (дата звернення: 22.10.2022).

92. Касян Л. Постать Степа Васильченка через призму його автобіографії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25011/07-Kasian.pdf> (дата звернення: 22.10.2022).

93. Любовець Н. Мемуари (спогади) як джерело біографічних досліджень. URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:Gly3qTT4PtkJ:scholar.google.com/+спогади+в+автобіографії&hl=ru&as_sdt=0,5 (дата звернення: 06.10.2022).

94. Любовець Н. Основні тенденції розвитку мемуаристики буковини (кінець XIX ст. — 30-ті роки XX ст.). URL: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/vidannya/9/JRN/pdf/6.pdf> (дата звернення: 06.10.2022).

95. Мелешко В. Людмила Овдієнко: біографія, автобіографізм. URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:zAMbtWUz9pUJ:scholar.google.com/+ЛЮДМИЛА+ОВДІЄНКО:БІОГРАФІЯ,АВТОБІОГРАФІЗМ&hl=uk&as_sdt=0,5 (22.10.2022).

96. Методи дослідження у літературознавстві. URL: <http://um.co.ua/10/10-15/10-159515.html> (дата звернення: 13.10.2022).

97. Мимоход М. Використання мемуарів на уроках української літератури в старших класах. URL: <https://ukrlit.net/article/1/1833.html> (дата звернення: 06.10.2022).
98. Сердійчук Л. Автобіографія як спосіб саморепрезентації мовної особистості. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/979/1/5.pdf> (дата звернення: 13.10.2022).
99. Сердійчук Л. Засоби мовленнєвої виразності в автобіографічних текстах. URL: http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:IxEU1mSySKkJ:scholar.google.com/+Стилістичні+особливості+автобіографії&hl=ru&as_sdt=0,5 (дата звернення: 07.10.2022).
100. Сітко А.В. & Струк І.В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей: *Sciences of Europe*. Praha, 2016. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/24368> (дата звернення: 22.10.2022).
101. Цокало В. Автобіографізм як жанрова домінанта твору Юрія Винничука «Груші в тісті». 2018. URL: <https://lfc-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2441> (дата звернення: 22.10.2022).
102. Цяпа А. Термінологічна парадигма автобіографічного жанру. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1099/1/06cagazh.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).
103. Черкашина Т. Жанрово-типологічні риси української автобіографії ХХ століття. URL: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:E138H_kle70J:scholar.google.com/+структурні+елементи+автобіографії+&hl=ru&as_sdt=0,5 (дата звернення: 05.10.2022).
104. Шевців Г. Деякі аспекти термінологічної проблематики мемуарно-автобіографічного жанру. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9212/1/Shevtsiv%20G.%20M.2012.pdf> (дата звернення 05.10.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Теми спогадів, вилучені із літературного автобіографічного твору Мей Маск

Таблиця 1.3

Тематичний блок	Тематична група	Тема ФТС	Кількість ФТС	Масова частка (%) ФТС від загальної кількості	
«родина»	«спогади про батьків»	«жага батька до відкриттів»	53	10,4	
		«мати, як взірць для наслідування»	51	10,1	
		«допомога батькам»	4	0,8	
		«досягнення рідних»	1	0,2	
	Разом			109	21,3
	«спогади про сестру-близнючку»	«щирий співрозмовник»	3	0,6	
	«спогади про дітей»	«народження дітей»	9	1,8	
		«виховання дітей»	18	3,4	
		«робота дітей»	2	0,4	
		«захоплення дітей»	5	0,9	
		«харчування дітей»	2	0,4	
		«подяка від дітей»	6	1,2	
	«переїзд дітей до інших країн»			5	0,9
	Разом			47	9,1
	Разом			159	31,1
«особисте життя»	«спогади про чоловіка»	«насилля з боку чоловіка»	25	4,9	
		«скупість чоловіка»	7	1,4	
	Разом			32	6,3
	«подружнє життя»	«тяжкі часи»	21	4,1	
«відношення до жінки»	«закони Південної Африки»	4	0,8		

	«самотність»	«самотня мати»	13	2,4
	«відносини»	«чоловік з цигаркою»	1	0,2
		«собака – кохання всього життя»	3	0,6
	Разом		4	0,8
Разом			53	19,7
«кар'єра»	«конкурси краси»	«путівка у світ професійних моделей»	6	1,2
	«модельний бізнес»	«знайомство з цікавими особистостям»	17	3,2
		«можливості»	31	5,9
	Разом		54	10,7
	«дієтологиня»	«покликання життя»	65	12,8
	«соціальні мережі»	«твітгер»	1	0,2
		«зірка інстаграму»	4	0,8
		«сила фейсбуку»	2	0,4
		«соціальне спілкування»	9	1,8
		«опанування нових технологій»	1	0,2
	Разом		17	3,2
«працююча мама»	«допомога від дітей»	6	1,2	
Разом			145	28,3
«краса»	«сивина – це новий блонд»	«супермодель з сріблястим кольором волосся»	11	2,1
	«старіння»	«зморшки на тілі»	5	0,9
		«обличчя»	11	2,1
	Разом		16	3,1
	«стиль»	«експерименти з макіяжем»	13	2,4
		«експерименти з одягом»	23	4,5
	Разом		36	6,9
	«особистість»	«внутрішня краса»	5	0,9
«впевненість»		9	1,8	
Разом		14	2,7	
Разом			50	9,9

«події у житті автора»	«переїзди»	«почати все з самого початку»	3	0,6
		«труднощі в іншій країні»	11	2,1
		«екзамени в Канаді»	2	0,4
		«тернистий шлях»	15	2,9
		«кредитна картка»	3	0,6
		«загублений багаж»	3	0,6
		«доброта незнайомих»	2	0,4
	Разом		39	7,7
	«подорожі»	«транспорт для подорожей»	3	0,6
		«подорожі пустелею»	11	2,1
	Разом		14	2,7
	«навчання»	«лікарка-дієтологиня»	13	2,4
	Разом		66	12,9
«прояви особистості автора»	«здоров'я»	«здорове харчування»	12	2,2
		«спорт»	6	1,2
		«надлишкова вага»	2	0,4
	Разом		20	3,9
	«характер»	«наполегливість»	9	1,8
		«поради»	6	1,2
	Разом		15	2,9
«гумор»	«жарти»	3	0,6	
Разом		38	7,3	
Усього		509	100	

**Теми спогадів, вилучені із
літературного автобіографічного твору Річарда Фейнмана**

Таблиця 2.3

Тематичний блок	Тематична група	Тема МТС	Кількість МТС	Масова частка (%) МТС від загальної кількості
«кар'єра»	«перша робота»	«ремонт дрібничок»	1	0,2
		«ремонт радіо»	7	1,1
	Разом		8	1,3
	«робота у готелі»	«чайові»	1	0,2
		«тістечка»	1	0,2
		«нарізка овочей»	2	0,3
	Разом		4	0,7
	«хімік»	«металізація пластмас»	1	0,2
	«виступи»	«виступ на спеціальну фізичну тему»	2	0,3
		«семінари»	1	0,2
		«лекції»	15	2,4
		«конференції»	21	3,4
	Разом		39	6,3
	«робота під час війни»	«інженер-механік»	1	0,2
	«Лос-Аламос»	«розробка атомної бомби»	36	5,9
		«будівництво лабораторії»	2	0,3
		«вивчення нового матеріалу»	1	0,2
		«проживання в гуртожитку»	1	0,2
		«цензура»	2	0,3
		«проблема безпеки»	2	0,3
Разом		44	7,2	

	«викладання»	«рушійна сила життя»	4	0,7
		«Корнел»	44	7,2
		«Університет Ріо-де-Жанейро»	55	8,9
		«Калтех»	51	8,3
		«Інститут теоретичної фізики ім. Юкави при Кіотському університеті»	1	0,2
	Разом		151	24,6
	«робота на державу»	«консультація державних установ»	2	0,3
		«Комісія зі складання навчальних планів»	11	1,8
	Разом		13	2,1
	Разом		259	42,1
«особисте життя»	«відносини»	«офіціантка»	1	0,2
		«глухоніма дівчина»	2	0,3
		«танцюристкі»	4	0,7
		«проститутки»	7	1,1
		«одна з найкращих адвокатів Лас-Вегасу»	1	0,2
	Разом		15	2,4
	«ставлення до жінки»	«верхні та нижні прошарки суспільства»	3	0,5
	«подружнє життя»	«хвора дружина»	9	1,5
		«друге одруження»	3	0,5
		«підтримка Гвенет»	6	1
Разом		18	2,9	
Разом		33	5,4	
«буття автора»	«Масачусетський технологічний інститут»	«братства»	22	3,6
		«випробовування»	3	0,5
		«гуманітарні науки»	4	0,
	Разом		29	4,7
	«Принстон»	«чаювання»	1	0,2
«ви зробили помилку»		2	0,3	

Продовження таблиці 2.3

		«мантії»	1	0,2
		«циклотрон»	5	0,8
		«гіпноз»	1	0,2
		«групи за інтересами»	12	2
	Разом		22	3,6
Разом			51	8,3
«події у житті автора»	«подорожі»	«відкриття нових знань»	3	0,5
		«Бразилія»	38	6,2
		«дивовижна Японія»	25	4,1
	Разом		66	10,7
	«війна»	«допомога країні»	10	1,6
		«медогляд»	2	0,3
	Разом		12	2
	«політика»	«голова міської ради»	1	0,2
	«бари»	«алкоголь»	9	1,5
		«уроки від конферансьє»	5	0,8
Разом		14	2,3	
«премії»	«Нобелівська премія»	7	1,1	
Разом			100	16,3
«родина»	«спогади про матір»	«гордість за сина»	9	1,5
	«спогади про батька»	«виховання»	23	3,7
	«спогади про сестру»	«допомога сестри»	7	1,1
Разом			39	6,3
Усього			615	100

Стилістично маркована лексика як спосіб відтворення тем спогадів автобіографічного дискурсу Річарда Фейнмана

Таблиця 3.3

№	Стилістично маркований лексичний засіб відтворення тем спогадів (СМЛЗВТС)	Словниковий відповідник контекстних репрезентацій СМЛЗВТС	Переклад Миколи Килимчука маскулітного літературного автобіографічного твору	Кількість контекстних репрезентацій СМЛЗВТС	Масова частка (%) репрезентацій відповідного СМЛЗВТС в ТК
Неформальна лексика					
1.	Betcha	Скорочення від “I bet you” – укладати парі	Зуб даю	1	1,5
2.	Smart-alec	Дуже розумний (іронія)	Самовпевнений	1	1,5
3.	Smoker	Курець; копильник; вагон для курців; купе для курців; копильна установка	Вечірка	1	1,5
4.	Fella	Пацан; мужик; чувак; чоловік; хлопець	Чоловік; хлопець; людина; приятель; співробітник; колега; генерал; господар кабінету; кореш; дехто; горопаха; учасник	32	49,2
5.	Sissy	Хиляк; зніжений хлопчик; пестунчик; мазунчик; матусин синок	Слабак	3	4,6

Продовження таблиці 3.3

6.	Crapper	Туалет; хвалько; поліцейський відділок	Бовдур	1	1,5
7.	Cockeyed	Божевільний; хаотичний; п'яний; косий;	Навсібіч; перекос	2	3,1
8.	Titsies	Жіночі груди; цицьки	Цицьки	1	1,5
9.	Pee	Мочитися	Мочитися; сцяти	2	3,1
10.	Pal	Приятель; друг; товариш	Товариш; віце-президент; приятель	3	4,6
11.	Bottle-washer	Мийник пляшок; службовець для дрібних доручень (гумор)	Підлеглий, щоб посуд мит	1	1,5
12.	So-and-so	Таким чином; так і так; і сяк і так	Таку-то; такий-то; тим-то; такого-то; таке-то	20	30,8
13.	bling-bling		Того-то	1	1,5
14.	Baloney	Дурість; абсурд	Маячня; дурня; дурниці	6	9,2
15.	Post-doc	Науково- педагогічний працівник; постдокторантура	Постдок	1	1,5
16.	Sloppy	Неохайний; неакуратний; недбалий; сентиментальний	Недбалий; хибний; абияк	3	4,6
17.	Screw-up	Припускатися помилки	Шкодити; зіпсовувати; закручувати гайки	7	10,8
18.	Notch up	Зафіксувати; робити помітки	Взяти на олівець	1	1,5
19.	Splotch	Велика нерівна пляма; мазок; полиск; пляма	Слід; пляма	2	3,1

Продовження таблиці 3.3

20.	Big shots	Велике цабе; дуже поважна персона; важна цяця; можновладець; туз; шишка	Великий гравець; начальство; найвидатніші; Великий начальник	8	12,3
21.	Cheapskate	Скупердяй	Скупердяй	1	1,5
22	Tough bastard	Крутий покидьок	Крутий перець	1	1,5
Разом				58	89,2
Ідіоми					
23.	Go up in smoke	Собаці під хвіст; марно; даремно; вхолосту; без толку	Накритися	1	1,5
24.	Talk a blue streak	Торохтіти; тріщати; дріботати; сипати; джеркотати	Торохтіти, мов кулемет	1	1,5
25.	Pain in the neck	Головна біль; дратівливий; набридливий	Скабка у сраці	1	1,5
26.	Go nuts	З'їхати з глузду; зваріювати; здуріти; знавісніти; обезглуздити; очманіти; позбутися розуму	З глузду з'їхати	2	3,1
Разом				5	7,7
Архаїзм					
27.	Charwoman	Хатня робітниця; поденна хатня робітниця; поденна хатня прибиральниця; поденниця (яка виконує хатню роботу); технічка	Покоївка	2	3,1
Разом				2	3,1
Усього				65	100

Стилістично маркована лексика як спосіб відтворення тем спогадів автобіографічного дискурсу Мей Маск

Таблиця 4.3

№	Стилістично маркований лексичний засіб відтворення тем спогадів (СМЛВТС)	Словниковий відповідник контекстних репрезентацій СМЛЗВТС	Переклад Анни Цвіри фемінінного літературного автобіографічного твору	Кількість контекстних репрезентацій СМЛЗВТС	Масова частка (%) репрезентацій відповідного СМЛЗВТС в ТК
Неформальна лексика					
1.	Blow sb away	Вражати; зносити; здувати	Вибухнула голова	2	9,5
2.	Knock sth out	Вибивати; перемогти; здолат	Збивати з ніг; похнюпити носа	2	9,5
3.	Tuckshop	Шкільний буфет; шкільна столова	Шкільний буфет	1	4,8
4.	Nerd	Ботан; лох	Ботанка	2	9,5
5.	Jerk	Тупиця; нікчема; дивак; паскуда; покидьок	Йолоп	4	19
6.	Cherub	Янгол; янголятко	Янголя	1	4,8
7.	Pushover	Як раз плюнути; дуже легко; просто	Не боятися	1	4,8
8.	Mad	Розгніваний; пристрасно закоханий; божевільний	Розлютиться	1	4,8
9.	Drive-thru	Автокафе	Автокафе	1	4,8

Продовження таблиці 4.3

10.	Drive someone crazy	Зводити з розуму;	Божеволіти	1	4,8
Разом				17	81
Ідіоми					
11.	Cherry on top	Додатковий бонус; вишенька на торті; родзинка	Вишенька на торті	1	4,8
12.	Back burner	Задній план; другий план; не актуальний	Не бути серед пріоритетів	1	4,8
Разом				2	9,5
Архаїзми					
13.	Scold		Муштрувати	1	4,8
14.	Have ants in your pants	Не в змозі всидіти на місці через зацікавленість / занепокоєння	Шило в одному місці	1	4,8
Разом				2	9,5
Усього				21	100

**Відмінність тематики топікальних контекстів
у літературних автобіографічних творах Мей Маск та Річарда Фейнмана**

Тематичний блок	Тематична група ТК	Контекстуальна реалізація відповідної тематичної групи спогадів		Масова частка (%) від загальної кількості ТГМК	
		Річард Фейнман	Мей Маск	Річард Фейнман	Мей Маск
«родина»	«спогади про батьків»	-	109	-	9,7
	«спогади про матір»	9	-	0,8	-
	«спогади про батька»	23	-	2	-
	«спогади про сестру»	7	3	0,6	0,3
	«спогади про дітей»	-	47	-	4,2
	Разом		39	159	3,5
«особисте життя»	«спогади про чоловіка»	-	32	-	2,8
	«подружнє життя»	18	21	1,6	1,9
	«відношення до жінки»	3	4	0,3	0,4
	«самотність»	-	13	-	1,2
	«відносини»	15	4	1,3	0,4
Разом		36	74	3,2	6,6
«кар'єра»	«конкурси краси»	-	6	-	0,5
	«модельний бізнес»	-	54	-	4,8
	«дієтологиня»	-	65	-	5,8
	«соціальні мережі»	-	17	-	1,5
	«працююча мама»	-	6	-	0,5
	«перша робота»	8	-	0,7	-
	«робота у готелі»	4	-	0,4	-
	«хімік»	1	-	0,1	-

Продовження таблиці 3.2

	«виступи»	39	-	3,5	-
	«робота під час війни»	1	-	0,1	-
	«Лос-Аламос»	44	-	3,9	-
	«викладання»	151	-	13,4	-
	«робота на державу»	13	-	1,2	-
Разом		261	145	23,2	12,9
«буття автора»	«Масачусетський технологічний інститут»	29	-	2,6	-
	«Принстон»	22	-	2	-
Разом		51	-	4,5	-
«краса»	«сивина – це новий блонд»	-	11	-	1
	«старіння»	-	16	-	1,4
	«стиль»	-	36	-	3,2
	«особистість»	-	14	-	1,2
Разом		-	50	-	4,4
«події у житті автора»	«переїзди»	-	39	-	3,5
	«подорожі»	66	14	5,9	1,2
	«навчання»	-	13	-	1,2
	«війна»	12	-	1,1	-
	«політика»	1	-	0,1	-
	«бари»	14	-	1,2	-
	«премії»	7	-	0,6	-
Разом		100	66	8,9	5,9
«прояви особистості автора»	«здоров'я»	-	20	-	1,8
	«характер»	8	15	0,7	1,3
	«гумор»	9	3	0,8	0,3
	«хобі»	23	-	2	-
	«наука»	116	-	10,3	-
Разом		133	38	11,8	3,4
Усього		1124		100	

Схематичне зображення етапів репрезентації гендерної специфіки вдтворення тем спогадів

Схема 1.2

